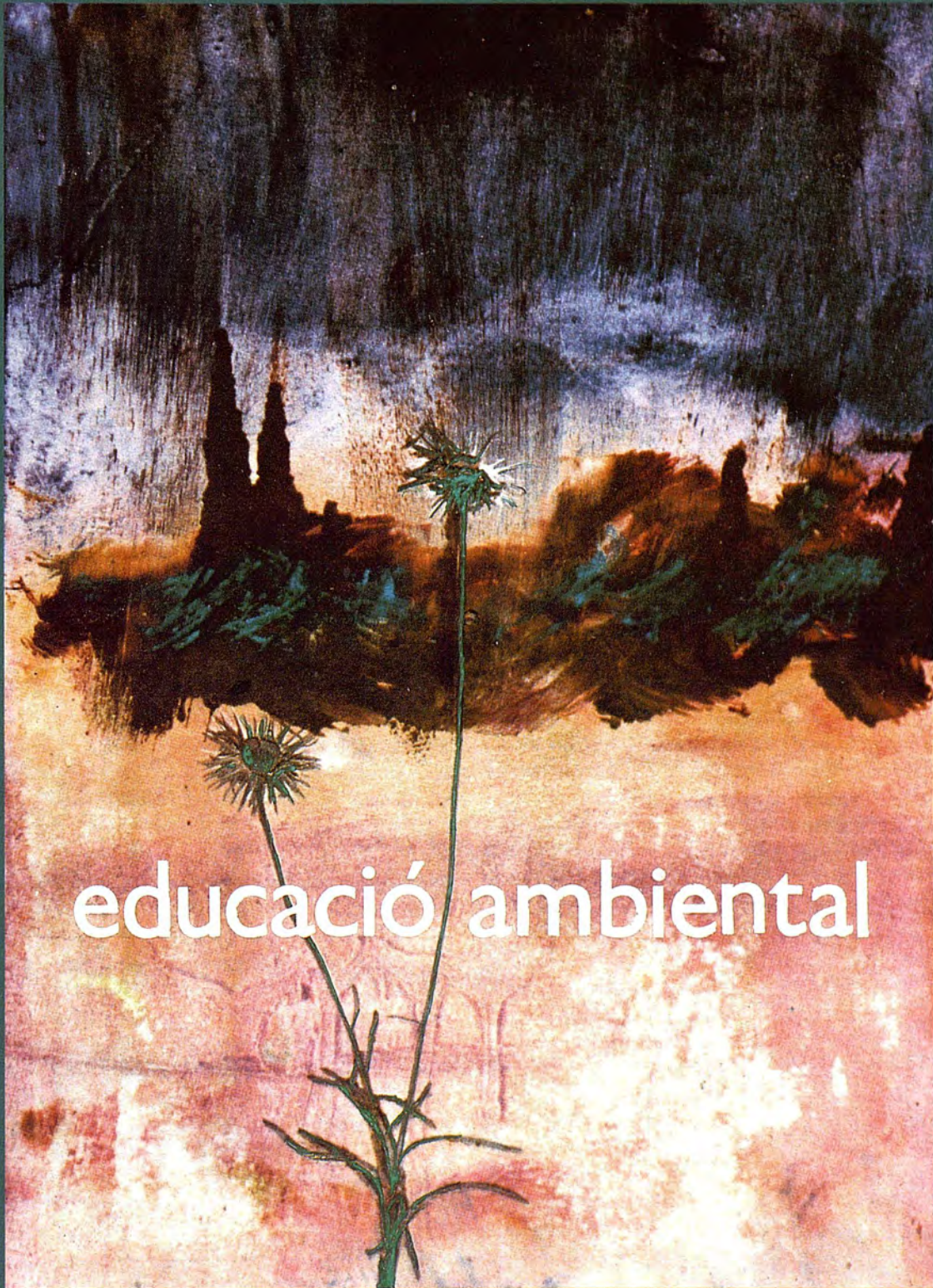

PISSARRA

Revista d'ensenyança de les Illes · núm.61 febrer-març 92

educació ambiental

PISSARRA

Revista periòdica d'informació de
l'ensenyament de les Illes Balears.

EDITA:

Sindicat de Treballadors de
l'Ensenyança de les Illes Balears.
Carrer de la Vinyassa, 14 07005 Palma
Tf.(971) 460888 Fax.(971) 771200

DIRECCIÓ:

Pere Polo Fernández

COORDINACIÓ:

Josep Gomila i Benejam

CONSELL DE REDACCIÓ:

Gabriel Caldentey Ramos
Neus Santaner Pons
Tomàs Martínez Miró
Sebastià Serra i Juan

COLLABORADORS:

J.M. Llompart
Aina Moll
Damià Pons i Pons
Bartomeu Cantarellas
Albert Catalán
Miquel Oliver
Miquel Rayó
Gabriel Janer Manila
Miquel Sbert

PUBLICITAT:

Ortega y Gasset, 9 Palma. Tf: 418626

Els articles publicats en aquesta revista
expressen únicament l'opinió dels seus
autors

MAQUETACIÓ I COMPOSICIÓ:

Xavier Juan García

COBERTA:

Amàlia Bernabé

IMPRESSIÓ:

Escola de Formació en Mitjans Didàctics

Dep. Legal:

PM 533/79

ÍNDEX

Editorial

3

Prespectives de futur per a l'educació ambiental

4

L'educació ambiental i l'educació formal

6

Entre el pensament del professor i l'E. A.

9

Els camps d'aprenentatge de Balears

14

L'educació ambiental al SECONA

15

Ses Sitges. Granja Escola

19

L'experiència educativa del GOB

21

L'SBEA: Societat Balear d'Educació Ambiental

25

Utilització dels recursos naturals a les Balears

30

Programa d'Educació Ambiental

35

Formació permanent del professorat

40

Carta al Sr. Director del CEP de Palma

42

El pueblo, maestro de si mismo: Nicaragua, 1979-1990

43

Ressenyes bibliogràfiques

47

EDITORIAL

EDUCACIÓ AMBIENTAL

El número 61 de la revista PISSARRA que teniu a les mans es dedica quasibé monogràficament al tema de l'Educació Ambiental. Ja fa uns quants anys que a les nostres illes han anat sorgint iniciatives de diferents entitats, col·lectius o ensenyants d'una manera individual, que han tingut en comú la preocupació perquè l'Educació Ambiental arribés al sistema educatiu.

Hem cregut interessant oferir ara, un espai de balanç i reflexió entorn del sentit i l'enfocament que ha de tenir l'E. A. donada l'oportunitat que ens ofereix la implantació de la Reforma.

És per això, que, com podreu veure donant un cop d'ull a l'índex, hem volgut donar un espai a la reflexió teòrica sobre l'estat de la qüestió alhora que hem volgut donar a conèixer la valoració que se'n fa des del punt de vista de l'acció que han duit a terme, i ho continuen fent, diferents

institucions i col·lectius: Ministeri d'Educació, Conselleria d'Agricultura, Societat Balear d'Educació Ambiental, Ses Sitges, GOB, i, fins i tot, algunes experiències individuals.

Esperam que de la lectura d'aquest número de PISSARRA se'n desprengui una major valoració d'aquesta qüestió per part del professorat que no ha tingut ocasió, encara, d'implicar-s'hi i, un aturar-se a reflexionar i potser renovar-ne o millorar-ne plantejaments per part de tots aquells que, de sempre, ho han estat treballant. Però tant uns com els altres, compartint l'objectiu d'inserir l'alumne d'ara, ciutadà de demà, en la problemàtica ambiental, per a aconseguir una major presa de consciència i com a conseqüència una actitud més favorable al medi.

També volem comunicar-vos la nostra disposició a mantenir oberta la nostra revista perquè l'aprofiteu per a donar a conèixer qualsevol iniciativa, en aquest sentit, que considereu interessant de difondre.

UN ANY DE NEGOCIACIONS

Ha passat més d'un any, ja, d'ençà de les darreres eleccions sindicals a l'ensenyament.

A l'Ensenyament Privat, hi ha tres fets que han estat determinats:

- La ruptura de la Patronal CECE en dues (CECE i EG), els enfrontaments entre les quals han generat situacions tant kafkianes com la impossibilitat de constituir la mesa del IXè Conveni, impeding i retardant una vegada més la negociació.

- L'incompliment de l'acord d'Analogia Retributiva per part del MEC i la negociació de l'aplicació de la LOGSE en els Centres Privats que provocaren fortes i massives manifestacions que han modificat la posició inicial del MEC, que en aquest moments està en procés de negociació dels punt reivindicats.

- La unitat d'acció sindical en base a la dificultat i duresa de les negociacions empreses tant amb el MEC com amb les patronals, amb plataformes reivindicatives i mobilitzacions conjuntes. Unitat d'acció, que ara es troba rompuda per un sindicat que s'autodenomina reivindicatiu i de classe, malgrat que la seva política fa perillar les posicions més progressistes, reforçant les més conservadores.

A l'Ensenyament Estatal les negociacions han vingut marcades per Decrets que desenvolupen la LOGSE. Llei que no avança cap el cos únic, reforça la doble xarxa escolar i no conté un compromís econòmic -una Llei de Finançament de la Reforma-. Vet aquí que els pressuposts educatius del 92 signifiquen un retrocés en el ritme de creixement relatiu.

Ha estat un període d'absoluta disponibilitat de FECCOO, seguida d'ANPE i en alguns casos FETE per a signar quasi tot allò que el MEC els posés davant. Acords que s'han mostrat negatius o no satisfactoris per al professorat: Jubilacions anticipades (amb indemnitzacions insuficients), Decret d'accés a la Funció Docent que ha generat falses expectatives en la gent en atur i a la vegada pot arribar a deixar sense treball 14.000 interins/es els propers dos anys i, per si fos poc, s'està pendent de la sentència del Tribunal Suprem; mobilitat entre cossos que fou un veritable fracàs (estadístic); condició de catedràtic: un nou maquillatge de carrera docent i finalment l'acord retributiu sobre sexennis que substitueix l'homologació que farà dels ensenyants del Territori MEC -com els de les Illes, comunitat sense transferències educatives- els pitjor pagats de tot l'Estat.

A la vegada es pot constatar que la Confederació d'STEs, en els llocs on té la majoria sindical i «competències educatives» -com és el cas de Canàries-, assoleix conquestes històriques per al professorat: Homologació i Jornada Continuada. Des de la signatura per part de FECCOO, ANPE i FETE-UGT de l'acord del «Nou Sistema Retributiu» i des del centralisme sindical i administratiu -MEC- s'intenta marginar un model sindical autònom i assembleari que fa de la participació i del respecte al que opinen els/les ensenyants, la seva senya d'identitat. El darrer atemptat a la llibertat sindical el constitueixen les ordres de Madrid que els STES no formin part de les Comissions Provincials de Formació, fet que hem denunciat per la via jurídica i «políticament».

Sembla com si el pas dels anys, tant a nivell personal com col·lectiu, ens obligués a aturar-nos, de tant en tant, i a reflexionar sobre el que portem caminant. Deu ser tant una necessitat biològica -de prendre alè- com de replantejar-se el sentit del que estem fent.

Sempre s'ha dit que la vida a escala humana dóna escasses perspectives a nivell de funcionament social. L'Educació Ambiental que té a casa nostra els mateixos anys que la situarien al capdavant d'una adolescència de les que s'estilen ara, ens manifesta pocs símptomes d'avenç significatiu; però això, com l'asseveració anterior, podria ser molt discutit...

Els esdeveniments polític-socials d'aquests darrers anys, la velocitat a que s'estan produïnt canvis tan importants, ens poden, amb raó, fer dubtar de que la nostra perspectiva sigui insuficient per curta. En tot cas ho potser per altres raons. Potser hauriem de canviar de perspectives, potser, sencillament, ens hauriem d'apressar una mica més del que ho hem fet fins ara. Potser en Educació Ambiental s'haurien de poder haver vist més resultats a més curt termini.

Val a dir, però, que el que s'ha fet fins fa poc al nostre país, ha anat dirigit, majoritàriament, als infants. Això -com ja ha estat dit tantes vegades- hipotecava d'entrada els resultats; els ajornava per a un futur que, esperem, es comenci a actualitzar a partir d'ara. De fet, hem vist créixer l'interès col·lectiu per la temàtica ambiental.

Fóra absurd que no ens atribuïssim, els que hem estat treballant en el camp de l'Educació Ambiental, una part d'aquest desvetllament de caràcter social. Ara bé, si l'Educació Ambiental ha de suposar un canvi en les actituds, cara als problemes ambientals, és evident que la gent que ens hi hem dedicat hem seguit la via que jo anomenaria de la «caputxeta roja», distraient els camins que ens havien d'aproximar als objectius finals.

De fet, no és només a casa nostra que l'Educació Ambiental s'ha limitat a assajar la descriptiva geogràfica i a completar o suplir les pràctiques al grup de les Ciències naturals i socials. Tampoc a la resta de països d'Europa i dels EEUU que ens han format el crèdit i els models a exercir, semblen haver aconseguit avenços significatius d'uns anys ençà. I, el que és encara més important: els problemes ambientals, a nivell global, no solament no han remès, sinó que s'han agreujat.

Enguany ha estat ben trist de constatar que el «Llibre Blanc de la Natura als Països Catalans» s'hagi hagut de reeditar -cosa que fa evident un increment de l'interès del públic- amb el mateix contingut de fa onze anys; idèntiques diagnòstics, idèntiques recomanacions. Res del que s'havia inventariat com a font de problema, no ha millorat.

A nivell internacional, el document clau del projecte

Brundland «Una sola Terra» dels anys 90 no representa, respecte a «L'estratègia mundial per a la conservació» editada als 80, altre canvi que el reconeixement explícit que calia comptar amb altres paràmetres, sobretot d'ordre econòmic i social, que facin més digerible per a una societat que vol renunciar a ser desenrotllista, el missatge bàsic de «L'estratègia...» que era evidentment, la conservació dels recursos naturals.

L'Educació Ambiental segueix, doncs, essent necessària. Ara potser més que abans. Aquest binomi segueix resumint de manera imprecisa però acceptable i suficient, la conveniència d'adequar les nostres apetències a les condicions d'un desenvolupament sostingut, d'acord amb els documents bàsics que acabem de citar.

Val dir que entre nosaltres la tasca ha estat coherent. Hem disposat, a més, de molts bons puntals teòrics, fets a la nostra mida: em remeto, a tall d'exemple, al pròleg de'n J. Terradas al volum 6 dels Quaderns d'Ecologia Aplicada que segueix sent, a hores d'ara, encara un document orientador i contundent.

També a realitzacions, moltes, i moltes d'elles acurades: itineraris de natura i urbans, equipaments d'una varietat de titulacions, publicacions, exposicions, materials... però evidentment insuficients a l'hora de comptar amb eines adequades per abordar els problemes clau dels llocs concrets on convenia aplicar-les. Perquè -i a l'estil de la pròpia escola, per altra banda tan denostada- s'han vingut preparant activitats i materials sempre informatius i descriptius i quasi sempre de caràcter excessivament generalista; cosa que té avantatges innegables però que fa difícil de fer veure que els coneixements han de servir per comprendre i també per ser aplicats.

Crec que l'Educació Ambiental s'hauria de situar entre la diagnòstic que poden proveir els científics, i l'anàlisi que puguin fer els grups ecologistes més solvents. I ser un motor més d'aquest canvi que, a hores d'ara, també des de les instàncies polítiques- i de més o menys bon grat- s'està començant a assumir.

Ara comença a ser urgent corregir el que ja s'havia evidenciat com un oblit de concurrència i dirigir-se al públic adult. Acceptar que la dedicació quasi exclusiva al públic infantil -i encara més, escolar- revela en el fons probrosa de plantejaments. Si s'ha descuidat el públic adult és potser perquè hom no s'hi pot adreçar tant fàcilment com ho fa amb els joves i infants. Caldrà crear, per fer-ho amb eficàcia, escenaris socials més complexos i consistents que els que suposen la pràctica de treure els joves al camp i visitar instal·lacions i que haurien de donar compte d'alguns dels factors de que depèn la nostra vida quotidiana, com a ciutadans d'una societat genèricament privilegiada.

No és el mateix predicar l'estalvi de recursos, que és

l'eix i la clau del canvi de les nostres actituds en front dels problemes ambientals, als infants, des de l'escola o les instàncies de lleure, que des dels fòrums que ho permetin dins el món laboral, tal com el tenim, basat en la competitivitat i l'estímul del consum.

Estem assistint a un moment molt interessant. Al de l'adopció de correctors de tota mena sobre els excessos més evidents del nostre sistema de producció.

S'ha començat per la neteja. I val a dir que de manera bastant decidida. L'entrada a la Comunitat Europea hi ha influït i encara hi haurà d'influir més d'ara endavant.

Sovint, però, aquestes mesures, d'iniciativa en gran part pública, per no dir política, no venen acompanyades de la consciència social necessària, tant per a millorar-les com per a fer-les més efectives.

Crec que el repte del futur per a l'Educació Ambiental es troba en aquest camp. Sense oblidar la necessitat de persistir i de millorar en el camp d'actuació que li ha estat tradicional, dirigit al públic en edat escolar. I contemplant el que en aquest encara hi falta - queda totalment per abordar- la penetració adequada al quefer quotidià, al propi plantejament escolar. Revolució pendent, aquesta, tant per part de l'Administració com del propi professorat.

La manera, el sistema, en tots els casos, crec que ha d'esser el mateix: atacar el concret, els fets reals que se'ns posen davant o que anem a cercar, amb el grau de complexitat que permeti el grup que constituïm i amb el que ens proposem treballar.

A l'Educació Ambiental han fet molt de mal els plantejaments excessivament generalistes. Hem deixat de banda els estudis concrets de casos i ens hem breçolat en el gust per redefinir abstraccions.

Són els casos concrets, els que són diferents per a cada circumstància, per a cada lloc, per a cada grup de gent, els que han de ser la base dels nostres estudis i discussions. Els que s'han d'estudiar amb ajut de models d'interpretació que ens proveeixen les ciències -particularment les que tracten la complexitat i per tant l'ecologia en un lloc preferent- i mirar de tractar de solucionar-los amb els coneixements que ens puguin aportar les ciències socials.

L'estudi de casos concrets segueix sent la millor manera de transmetre'ns, els uns als altres, en què consisteix i pot consistir aquesta lloable aspiració a canviar les relacions home-natura per la via de l'estudi, de la reflexió i de l'adopció conseqüent d'actituds ètiques que hem vingut a denominar Educació Ambiental.

Marina Mir

Professora. Direcció General d'Educació Ambiental de la Generalitat de Catalunya

THOMSON

TVC 25 E4 TXT SOUND LINE

**BLACK SUPER PLANAR
ESTEREO SURROUND
TUB NEGRE**

5 altaveus

Entrada per a S-VHS

Dimensions:

Alt: 48,6 Amp: 71,8 Fon: 43,1 cm.

Pes: 28,7 Kg.

Preses auxiliars:

2 Euroconnectors

1 Presa auriculars

2 preses per a altaveu exterior

2 preses per a cadena Hi-Fi

2 preses per a altaveus SURROUND

2 entrades d'audio

1 entrada de video

1 entrada per a S-VHS

El procés de reforma de l'ensenyament al qual ens trobem immersos no pretén significar només una modificació de l'estructura del sistema educatiu sinó quelcom de més profund: un canvi en la pràctica educativa. Entre altres, es plantegen uns canvis curriculars que responguin a la necessitat de connectar amb els interessos dels alumnes -i, per tant, amb la problemàtica del seu entorn-, i amb la de fer-lo conscient de la necessitat de preservar el seu patrimoni i de desenvolupar valors de respecte i de solidaritat.

El canvi de la pràctica educativa -és a dir, de com s'ensenyava i de com s'aprèn- depèn en gran mesura dels sabers teòrics i pràctics i de l'actitud del professor. I aquesta és la causa de l'atenció creixent que des de l'Administració, col·lectius professionals i sindicats d'ensenyants es dona a la formació inicial i continuada dels docents. En efecte, una preparació professional que combini adequadament la reflexió sobre allò que es fa i la convicció sobre la validesa del treball en equip permeten al professor adaptar la seva pràctica docent als avenços del coneixement científic, tècnic i pedagògic i garanteixen, a més, la possibilitat de convertir la tasca d'ensenyar en un quefer científic.

L'Administració educativa Central ha establert uns mínims quant al currículum vàlid per a tot l'Estat, i ha deixat un marge de decisió a les Comunitats autònomes -dissortadament, només a les que tenen competències plenes en educació, que no és el nostre cas- i al propi professorat quant als nivells de concreció més propers al centre, l'aula i l'alumne.

Per altra banda, també és un aspecte positiu la incorporació explícita als objectius generals de les distintes Etapes educatives d'aspectes relacionats amb l'Educació Ambiental. Així, per exemple, a l'Educació Secundària Obligatoria apareixen quatre objectius que en fan referència més o menys directa:

h) Conèixer les creences, actituds i valors bàsics de la nostra tradició i patrimoni cultural, valorar-los críticament i triar aquelles opcions que afavoreixin millor el seu desenvolupament com a persones.

i) Analitzar els mecanismes bàsics que regeixen el funcionament del medi físic, valorar les repercussions que tenen sobre ell les activitats humanes i contribuir activament a la defensa, conservació i millora d'aquell com a element determinant de la qualitat de vida.

j) Conèixer i valorar el desenvolupament tecnològic, les seves aplicacions i la seva incidència en el seu medi físic i social.

k) Conèixer i apreciar el patrimoni cultural i contribuir activament a la seva conservació i millora, entendre la diversitat lingüística i cultural com a un dret dels pobles i dels individus, i desenvolupar una actitud d'interès i respecte cap a l'exercici d'aquest dret.

Això permet clarament, des del nostre punt de vista,

que els professors interessats en l'Educació Ambiental tinguin la possibilitat d'introduir-la en les seves àrees o matèries.

Allò que ens cal per fer Educació Ambiental

Emperò, aquesta nova forma de treball, que requereix indispensablement la participació activa del professor com a elaborador del currículum exigeix uns coneixements i una formació metodològica dels quals ens trobem mancats la majoria de nosaltres. Perquè l'adopció de la dimensió ambiental als currículums -o l'aparició, en el llenguatge de l'Administració, d'una "àrea transversal" corresponent a l'EA- requereix uns coneixements, aptituds i actituds específics que no es donen significativament entre els professors i professores. Aquests són, a tall d'exemple, alguns dels més importants:

- Coneixement dels trets teòrics que defineixen l'Educació Ambiental. Al nostre entendre, aquests van molt més enllà del que seria una pura "urbanitat" o un ensenyament actiu, per convertir-se en una proposta educativa amb aspiració a orientar les persones i els grups humans cap a una nova relació amb el medi (que ve a ser el mateix que un nou ordre de relacions socials). Per tant, no es tracta simplement d'una substitució de continguts tradicionals per altres de més propers a l'experiència de l'alumne; l'aspecte fonamental és, en canvi, el relatiu a les adquisicions actitudinals de responsabilitat i solidaritat i en un canvi de comportament respecte al medi ambient.

- Coneixement rigorós del funcionament del medi ambient, incloent l'element humà i social, amb l'Ecologia com a ciència de la globalitat, fornidora de conceptes estructurants (Giordan 1893), i amb una perspectiva sistèmica que accepti l'existència d'un marge d'autonomia en la decisió dels homes i dones.

- Coneixement i sensibilització cap als problemes fonamentals del medi ambient que es tradueixi en una ca-

pacitat de situar-los en un context global i en la decisió d'actuar individualment i col·lectivament a escala regional i local.

- Capacitació per a un desenvolupament curricular que prengui la dimensió ambiental com a principi organitzador o, com a mínim, com a element persistent de referència. En aquest sentit, és molt important no limitar la presència de l'EA al currículum d'una o més àrees concretes, sinó fer-lo present al Projecte Educatiu i al Projecte Curricular de Centre, per tal que la perspectiva ambientalista informi el conjunt de l'organització del centre i de la multiplicitat d'interaccions que s'hi generen.

- Capacitació per al desenvolupament d'una metodologia adient als objectius i continguts -conceptuals, procedimentals i actitudinals- escaients a l'EA. En aquest sentit, el treball interdisciplinari es mostra particularment convenient per a l'enfocament ambientalista, per tal d'evitar la primacia de la ciència i la tecnologia com a fonts exclusives legitimadores de decisions.

- Coneixement de les propostes existents -Projectes Curriculars, Unitats Didàctiques- dins el camp de l'Educació Ambiental, i dels procediments d'adaptació als diferents nivells educatius, i a les característiques regionals, socials, etc. de cada centre.

- Coneixement i desenvolupament dels mètodes adients d'avaluació, especialment els que fan referència a les actituds dels alumnes.

- Coneixement dels recursos ambientals i dels recursos didàctics -materials, equipaments, etc.- i de la seva possible utilització dins una programació.

El desenvolupament de l'Educació Ambiental a l'educació formal ha estat inicialment fruit de l'acció aïllada i voluntarista de professors, individualment i en equip, així com de Moviments de Renovació, d'alguns Centres de Professors, etc. També s'han produït algunes iniciatives institucionals, com ara la creació d'equipaments per a l'EA a la Generalitat de Catalunya o a la Direcció Provincial de Balears, els programes de l'Ajuntament de Palma, els Cursos d'Educació Ambiental de la UNED, els nombrosos Congressos i Jornades realitzats des de l'any 1983, etc.

Encara que amb retard, el Ministeri d'Educació ha posat atenció a les necessitats formatives específiques que planteja l'Educació Ambiental, i a la conveniència d'invertir en recursos materials i humans per propiciar-la. En aquest sentit, els cursos realitzats al CENEAN de Valsain (Segovia) per formar assessors als CEP poden ser un bon principi, encara que insuficient.

•••••

Una política per promoure l'Educació Ambiental

Sense entrar en una anàlisi que es troba fora de l'abast d'aquest article, aquestes serien algunes de les deficiències o insuficiències que, ara mateix, pateixen les actuacions adreçades a promoure l'EA al sistema educatiu i que aportem per a la reflexió:

1.- La proliferació de materials curriculars que dubtosament responen als postulats bàsics de l'EA però que implícitament trasmeten al professorat una imatge errònia sobre el que és aquesta.

2.- Una formació inicial i permanent insuficients però, a més, adreçades fonamentalment al professor individual i no a l'equip docent, cosa que dificulta en gran mesura la innovació educativa necessària per a la introducció de l'EA.

3.- La descoordinació entre les iniciatives -tant públiques com privades- i un cert excés i contradicció en els missatges que arriben al sistema escolar, que provoquen actituds d'inhibició per part del professorat.

4.- L'excessiu protagonisme de les Ciències de la Naturalesa quant a iniciatives i experiències. Això fa que sovint es confongui l'EA amb un ensenyament actiu de les Ciències Naturals, i que es produeixi el desinterès de professors d'altres àrees que podrien i haurien d'implicar-s'hi.

5.- L'oferta de recursos i equipaments que, al marge d'un sempre discutible plantejament didàctic, apareixen com a experiències singulars, desconnectades del currículum i la pràctica docent, així com de la necessària formació del professorat.

6.- La manca de facilitats organitzatives per a la realització d'experiències educatives en el camp de l'EA, causa de desalè en molts de professors.

7.- Una insuficient investigació sobre les possibilitats concretes i les limitacions dels plantejaments interdisciplinars.

8.- Una manca de coneixements sobre el pensament del professor entès com a "conjunt de processos bàsics que passen a la ment d'aquest quan organitza, dirigeix i desenvolupa el seu comportament pràctic i interactiu a l'ense-

nyament" (A. Pérez 1987). Es tracta d'un aspecte indispensable, ja que la introducció de la dimensió ambiental als currículums escolars no depèn simplement de l'adquisició de coneixements i destreses per part dels docents sinó, sobretot, d'un canvi en l'actitud d'aquests davant la seva pròpia tasca i, en aquest cas concret, també respecte al medi ambient i la seva problemàtica.

L'Educació Ambiental al sistema educatiu és, doncs, a hores d'ara, una possibilitat explícitament formulada al nou disseny curricular, que obre un camp de possibilitats a la innovació pedagògica. Es tracta emperò, d'un enfocament de la tasca educativa que pot veure's frustrat per la insuficiència o l'absència de les mesures necessàries per canviar la pràctica docent.

Contra la tendència uniformitzadora als currículums de tot el món que constatava recentment el sociòleg John Meyer ("El País", 7/01/92), que fa que "la diferenciació curricular esdevengui un mite", l'Educació Ambiental pot ajudar a evitar que l'"aldea global" sigui també una "aldea homogenia" subordinada, com deia aquest investigador, a "interessos ideològics centrals". Pot contribuir a generar una actitud de solidaritat global des de la defensa i la conservació del propi patrimoni i de la pròpia identitat.

Albert Catalan, Miquel Catany
Professors d'Educació Secundària

Embat

llibres

**ESPECIALITZADA EN PEDAGOGIA
I PSICOLOGIA**

**Servim setmanalment a Menorca,
Eivissa i Formentera a
Escoles, Centres Públics i particulars.**

Pge. Part. Papa Joan XXIII, nº5-E
Centre Comercial "Los Geranios"
07002 Palma de Mallorca

Tel. 71 33 50
Fax 72 04 44

En benefici de la teva salut...

viatges sa
Tramuntana

**Vine amb nosaltres a
l'EXPO'92**

G.A.T.725 C./ 31 desembre, 12 PALMA
Tels. 204600 - 204502-03
L'AGÈNCIA AL SERVICI DEL POBLE MALLORQUÍ

ENTRE EL PENSAMENT DEL PROFESSOR I L'EDUCACIÓ AMBIENTAL

Amb aquest article es vol presentar un inici d'investigació en el camp de pensament del professor; en aquest cas sobre el que pensa sobre el medi ambient i l'Educació Ambiental i quines actituds manifesta enfront del medi a través d'alguns aspectes de la vida quotidiana i de la pràctica educativa.

El que present és un assaig més que una investigació; més a través del meu pensament, i per tant tal vegada menys científic del que sembla voler dir investigació.

Un marc escolar, el batxillerat, i un marc geogràfic, delimiten el camp investigat, i dins aquest camp, el professor; tot fent referència a un paradigma d'investigació fonamentat en la visió del docent com un professional actiu on les seves idees prèvies, valors, creences i conceptes, condicionen el procés educatiu en tots els seus aspectes.

L'Educació Ambiental representa una alternativa pedagògica amb els seus objectius relacionats amb el medi ambient i amb els alumnes. Tendeix a establir una nova escala de valors, racionalment provada per a mantenir uns paràmetres qualitius i quantitius compatibles amb el desenvolupament sostingut de la societat.

En aquest treball s'ha intentat veure les opinions que

l'Educació Ambiental mereix al professorat i veure també si les actituds actuals en l'ensenyament de les respectives matèries són suficientment flexibles i tendeixen a la visió global i interdisciplinària que l'Educació Ambiental requereix. Els coneixements sobre el medi ambient i la importància que es doni a aquesta temàtica serà determinant en l'elaboració d'unitats didàctiques o altres mètodes de programació, sobretot davant la nova etapa que ens demanen duquem a la pràctica a partir d'ara.

Aquest treball s'ha fet a través d'enquestes i d'entrevistes a una mostra del professorat de ciències naturals, física i química i geografia i història, com a àrees teòricament més lligades al medi i/o a la seva problemàtica, i he intentat introduir-me en el pensament del professor i veure les seves diferents idees sobre la conservació del medi i dels recursos naturals.

La primera conclusió que he tret, que de fet era una hipòtesi prèvia i ara confirmada, és que s'ha d'avançar molt, tant en concienciació de gran part del professorat, com en formació temàtica i metodològica per una altra part del mateix, que així i tot, amb molt bona voluntat va realitzant una feina molt positiva a favor del medi.

Segona enquesta:

Cada una de les accions de la columna de l'esquerra pot tenir una o més conseqüències de la columna de la dreta. Assenyalant les relacions corresponents marcant sota cada acció el nombre del 1 al 20 que correspongui a les conseqüències.

ACCIONS.

- 1.- Abocar residus perillosos a l'entorn.
1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
11 12 13 14 15 16 17 18 19 20
- 2.- Desaprofitar l'aigua calenta o la llum elèctrica.
1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
11 12 13 14 15 16 17 18 19 20
- 3.- Danyar les boïnes (tales en excés, incendis, etc.).
1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
11 12 13 14 15 16 17 18 19 20
- 4.- Consumir productes amb envàs no retornable.
1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
11 12 13 14 15 16 17 18 19 20
- 5.- Utilitzar transport individual motoritzat a les ciutats.
1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
11 12 13 14 15 16 17 18 19 20
- 6.- Llançar deixalles a la ciutat, al camp o a la platja.
1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
11 12 13 14 15 16 17 18 19 20
- 7.- Utilitzar indiscriminadament la calefacció.
1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
11 12 13 14 15 16 17 18 19 20
- 8.- Dinar en una hamburgueseria de tipus americana.
1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
11 12 13 14 15 16 17 18 19 20
- 9.- Utilitzar «sprays».
1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
11 12 13 14 15 16 17 18 19 20
- 10.- Construir urbanitzacions en la costa.
1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
11 12 13 14 15 16 17 18 19 20

CONSEQÜÈNCIES.

- 1.- Repercussions econòmiques.
- 2.- Disminució de la qualitat de vida.
- 3.- Desaparició de plantes o espècies animals.
- 4.- Danys per al turisme.
- 5.- Amenaça per a la salut física.
- 6.- Contaminació atmosfèrica.
- 7.- Enlletjiment del paisatge.
- 8.- Contaminació produïda per les refineries de petroli.
- 9.- Augment del diòxid de carboni (CO₂) a l'atmosfera.
- 10.- Destrucció de la capa d'ozó.
- 11.- Amenaça per a la salut mental.
- 12.- Excés d'òxid de sofre (SO₂) a l'atmosfera.
- 13.- Canvis climàtics.
- 14.- Contaminació de rius i mars.
- 15.- Efecte hivernacle. Augment del nivell del mar.
- 16.- Pluges àcides.
- 17.- Augment de la radiació ultraviolada sobre la superfície terrestre.
- 18.- Marces negres.
- 19.- Esgotament dels recursos naturals.
- 20.- Deforestació i desertització.

La primera enquesta presenta una primera part en que l'enquestat manifesta el seu acord o desacord sobre actituds personals cap a les realitats ambientals. La segona part presenta qüestions referides a problemàtica ambiental a les que se presenten quatre opcions. L'elecció d'un component personal recolzat amb uns coneixements. Es pot suposar que hi ha qui dubta de la veracitat d'algunes afirmacions suposadament correctes o majoritàriament acceptades i la seva elecció es fa en funció de la llibertat, apetències o comoditat personal. En la tercera part enumer unes accions de la vida quotidiana que poden afectar l'entorn i es demana si les realitzen normalment, esporàdicament o mai.

El segon questionari permet analitzar el coneixement del grau d'interacció entre l'activitat humana i el medi ambient. En el medi hi ha cadenes múltiples de processos, uns més perceptibles que altres. El grau de percepció depèn no sols de la naturalesa d'un determinat canvi, sinó del bagatge conceptual amb què s'analitzen aquests canvis. Aquest questionari està format per un bloc

Enquesta oberta sobre l'Educació Ambiental en el Sistema Educatiu.

- 1.- *Quins problemes ambientals destacaries com a més importants a nivell global i a nivell local?*
- 2.- *Creus que des de la perspectiva d'una assignatura, s'han de tractar problemes de la vida quotidiana? I els problemes del medi?. Per què?*
- 3.- *Creus que ho pots fer des de la teva assignatura?. Creus que pots conscienciar els alumnes sobre aquesta temàtica.*
- 4.- *Com definiries l'Educació Ambiental?*
- 5.- *Planteges l'adquisició de comportaments ètics o afectius des de la teva assignatura?. Per què?*
- 6.- *Quines altres disciplines creus que són adients per desenvolupar l'Educació Ambiental.?*
- 7.- *Si creus que d'alguna manera practiques l'educació ambiental, dones un enfoc ambiental a tota la programació?, a determinats temes?, fas referències tipus «flahs», esporàdics?. Pots concretar un poc la teva actuació davant aquesta temàtica?*
- 8.- *Per ampliar la possible resposta a la problemàtica ambiental, fas referència a continguts d'altres disciplines si ho creus necessari?*
- 9.- *Quins recursos didàctics utilitzes per el tractament dels problemes ambientals dins l'aula?, i fora de l'aula?*
- 10.- *Creus que amb els questionaris que t'he presentat puc conèixer el teu pensament respecte al medi ambient i l'educació ambiental?. Quines preguntes creus que es podrien afegir per conèixer millor el teu pensament i el del professorat en aquesta temàtica?*

de deu accions i un bloc de vint conseqüències. Es demana que s'assenyalin aquelles que directe o indirectament estan relacionades amb cada acció. Aquest qüestionari afina sobre el nivell de coneixements de la primera enquesta, ja que exigeix un domini de la concadenació dels fenòmens ecològics que produeixen les accions humanes.

A partir de la primera enquesta he intentat quantificar les actituds donant un valor positiu a aquelles totalment favorables i un valor negatiu a les totalment desfavorables. Hi ha respostes que consider neutrals ja que el seu «no estar d'acord», no comporta repercussions negatives.

En el bloc general d'opinió s'observen poques actituds realment negatives, i aquestes estan concentrades en aquells ítems que es refereixen concretament a «donar a conèixer públicament la seva postura», com si hi hagués un temor a manifestar-se o un «no voler influir» en les idees dels alumnes.

El segon bloc dóna informació sobre una elecció coherent amb el medi. En aquest cas ve determinada per un nivell de coneixements que resulta alt i lògic d'acord amb la població enquestada. Hi ha qualche cas en què es veu que l'enquestat té «dubtes científics» sobre la veritat d'una afirmació ecològicament admesa, o bé es pot deduir una elecció en funció de les comoditats personals. Com a curiositat, s'ha de destacar dues actituds a favor de l'energia nuclear manifestant que s'ha exagerat el risc del seu ús. Un físic i un químic són els dos manifestants; ambdós rebutjen expressar públicament les seves opinions i un d'ells manifesta una actitud quotidiana respectuosa amb el medi. El bloc assenjala les actituds quotidianes, és el que presenta aspectes més negatius. Hem de dir que uns determinats comportaments són mals de dur a terme, p.e. utilitzar contenidors per a vidre si no n'hi ha en el lloc de residència, però en general són comportaments fàcilment assumibles i s'accepta que no s'assumeixen.

A partir d'unes correlacions entre les respostes i l'especialització professional, entre aquelles i també el sexe, he elaborat les següents consideracions:

Les actituds i l'interés cap el medi són assolides en major part pels professors d'experimentals (ciències naturals, física i química) que pels de socials (geografia i història). Els homes també manifesten més interès cap aquesta temàtica. L'elecció d'una opinió coherent amb el medi és alta en la major part dels enquestats, un poc més alta també en experimentals i homes. Les actituds quotidianes desdiiuen de la tònica observada en els dos primers blocs. Més de la meitat estan a la zona de comportament mig. En el panorama global, les actituds poc favorables superen les bastant o molt favorables.

A partir de la interpretació d'aquesta enquesta es podria tal vegada definir un nivell de cultura ecològica com a suma o interacció del conjunt d'actituds descrites. Podria ésser aquest un bon esquema?

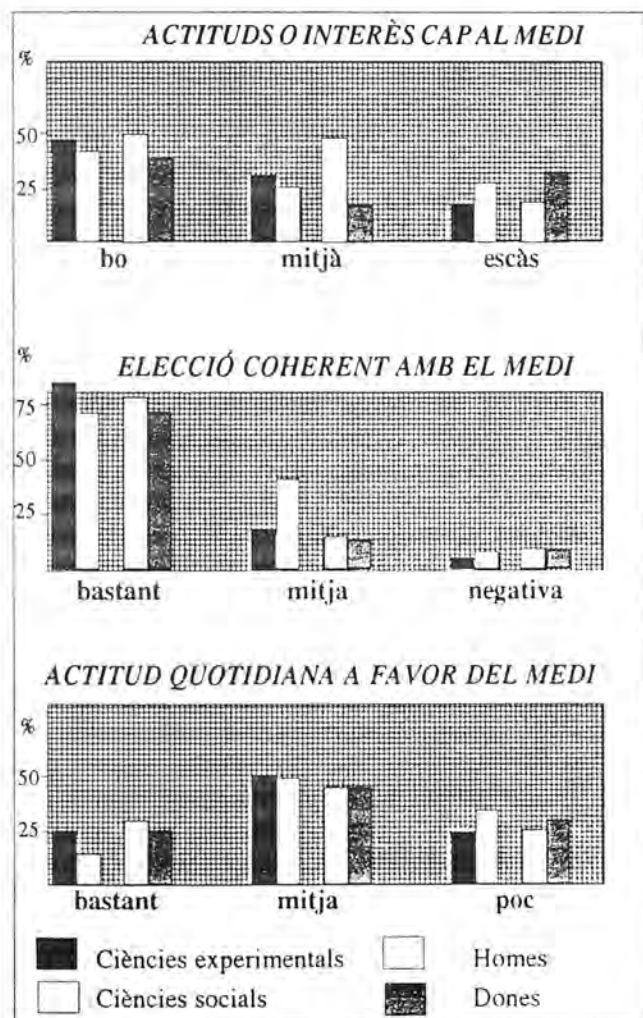
NIVELLS DE CULTURA ECOLÒGICA

NIVELL DE CONEIXEMENTS	CURSOS DE FORMACIÓ
NIVELL DE CONCIENCIACIÓ	COMPORAMENT QUOTIDIÀ
NIVELL D'IMPLICACIÓ PERSONAL	

Per analitzar la segona enquesta s'ha realitzat una matriu per a cada acció relacionant a cada persona amb les conseqüències escollides. D'aquesta manera es visualitza tant el nombre de conseqüències per a cada acció, com el nombre de vegades que es cita cada una d'elles.

Hipotèticament es podrien establir diverses cadenes causa-efecte fins un màxim (?) de conseqüències per a cada acció. La resposta de cada individu anirà de zero a un màxim previst.

L'anàlisi d'aquestes relacions senyala que el màxim de conseqüències enumerat per a cada acció és major en els professors d'experimentals que en els de socials, i el mateix passa en relació al sexe. En molt poques accions el nombre de conseqüències és valorat al màxim, i en aquest cas ho és pels d'experimentals.

Resultats 1ª enquesta

S'ha analitzat també la matriu de relació causa-efecte (acció-conseqüència) amb el nombre de vegades que cada una de les relacions apareixen en el total de les enquestes. A partir d'aquesta matriu es poden aventurar les següents consideracions:

Apareix amb claretat un ordre de magnitud en quant a la importància que es dona a les diferents conseqüències. Al mateix temps es valora la «importància» de les diferents accions. Els danys als boscos i l'abocament de residus perillosos són les «pitjors accions». El consum de productes amb envàs no retornable i menjar a una «hamburgueseria tipus americana», accions molt quotidianes i que impliquen unes cadenes molt llargues, són les més suaus a través dels enquestats. L'anàlisi d'aquesta matriu posa de manifest un gran desconeixement de les cadenes causals que són a la base del consum i producció d'energia. Són atribuïdes unes conseqüències més negatives a aquelles accions relacionades amb el transport, calefacció o productivitat industrial que a les accions quotidianes de caràcter individual.

De tota manera, crec que el pensament del professor queda millor reflexat a través de l'enquesta oberta i a través de les entrevistes semiestructurades que també es varen dur a terme.

Aquestes giraven al voltant de deu ítems on es demanava l'opinió sobre els problemes ambientals i la seva importància, sobre la pràctica a l'aula de l'Educació Ambiental o activitats a favor del medi i sobre la utilització de recursos dins i fora de l'aula, etc. La darrera opinió que es demanava era «si els qüestionaris que t'he presentat permeten conèixer el teu pensament respecte al medi i l'Educació Ambiental?».

Creo que aquesta resposta és sumament interessant, ja que de qualche manera és la que dona validesa a la feina que he intentat fer. La resposta en aquest cas és irregular, com la d'altres ítems oberts en que s'havien de donar explicacions. Quasi un seixanta per cent contesta que sí, encara que amb certes condicions, un deu per cent es manifesta negativament amb un senzill «no», sense cap explicació i un trenta per cent no contesta. Hi ha una resposta que dona molta informació i suggerències; aquestes anirien en el sentit de conèixer més profundament la visió que tenen els professors del medi com a recurs, com a plaer estètic, com a simple espai... Segons aquesta opinió, seria bo contrastar el que diu que es fa a l'aula amb el que realment es fa (?).

Els problemes ambientals que es destaquen estan molt condicionats per l'entorn immediat: l'urbanisme destaca per damunt tots els altres. Contaminació, aigües, energia nuclear, incendis... van apareguent en el mateix ordre de valoració i apareixen citats per quatre enquestats la superpoblació i els desequilibris nord-sud. Ací es ve a confirmar la poca visió global i la manca de concadenació que ja s'havia observat a la segona enquesta.

Tothom està d'acord en tractar els problemes de la

vida quotidiana i per tant del medi dins de l'ensenyament, sigui perquè és objecte de l'assignatura (geografia), sigui perquè s'han de vincular els continguts a l'entorn, però manquen recursos i coneixements per fer-ho. La major part creu que l'adquisició de comportaments ètics o afectius des de l'ensenyament d'una assignatura és important i s'ha de fer, encara que hi ha qui opina (molt pocs) que només s'ha de donar informació o s'ha d'evitar la subjectivitat.

La major part del professorat considera que les ciències naturals, la geografia i la química són les matèries més adients per a l'Educació Ambiental. Encara que hi ha un bon percentatge que suggereix l'ètica (i la religió què?) i la filosofia com a àrees per ocupar amb aquesta temàtica. Molt pocs s'inclinen per afirmar que l'educació ambiental pertany a totes les assignatures, i també n'hi ha que suggereixen la creació d'una EATP amb aquesta finalitat. S'observa que el caràcter inter i pluridisciplinar de l'Educació Ambiental no està assumit per a la major part dels ensenyants. S'afirma que dins l'estructura actual del BUP no hi ha lloc per a la interdisciplinarietat.

Es nota molt la manca de formació metodològica per a dur a terme la pràctica de l'Educació Ambiental. Hi ha una gran disparitat en quan a l'enfoc d'aquests temes. Hi ha un intent de partir de la realitat, partir de les fonts d'energia, de l'urbanisme, ... es podria afirmar que hi ha una resposta diferent per a cada enquesta. En tot cas l'Educació Ambiental no es du a la pràctica en tota l'assignatura sinó que s'intenta practicar a determinats temes o fent referències esporàdiques durant tota la programació. Una persona manifesta practicar l'Educació Ambiental a tot el

programa de geografia.

En quant als recursos, els textos, revistes, debats, premsa i TV, així com la utilització del video són les fonts-recursos més utilitzats. Les sortides de l'aula es realitzen de manera esporàdica, o almenys així es manifesta.

Entre els ítems presentats, un demanava obertament la definició de l'Educació Ambiental. Quasi una quarta part no la defineixen, i a la resta apareixen quasi quaranta respostes diferents. La major part parlen de respecte a la natura, altres de la fragilitat del medi, ús correcte de la natura, etc. i dins un grup més restringit es parla de coneixements, habilitats en relació a la problemàtica ambiental, adquisició d'actituds, etc...

Es confirma un cert interès per l'Educació Ambiental, encara que domina el voluntarisme i les bones intencions per damunt de qüestions metodològiques que podrien fer molt més productives aquestes pràctiques.

Com a final d'aquest article i com a contrast amb tot el manifestat per les persones enquestades i que, estiguin o no d'acord, de qualche manera han expressat el seu pensament, resten totes aquelles persones, més d'un seixanta per cent, a les que vaig presentar els qüestionaris i que no han dit res, que no han volgut manifestar-se, i això és el que a mi personalment em dóna molt que pensar, si com crec, l'interès cap a la problemàtica ambiental té relació amb aquesta actitud de «no resposta» a l'enquesta. Voldria des d'ací expressar els meu agraïment a totes les persones que han fet possible aquesta feina.

Josep M. Verd Crespi

Professor d'Ensenyament Secundari

		ACCIONS										TOTAL	ORDRE
		I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X		
CONSE- QÜÈN- CIES	1	19	47	27	23	26	14	37	05	07	22	227	01
	2	38	10	27	07	24	28	11	31	09	25	210	02
	3	38	04	39	01	01	07	02	07	08	27	134	06
	4	19	01	21	03	02	32	01	04	01	31	115	10
	5	34	02	08	03	15	15	09	31	13	03	133	07
	6	30	14	15	06	42	04	37	01	17	03	169	04
	7	28	04	37	20	06	40	03	02	02	42	184	03
	8	05	11	01	09	16	00	12	01	01	02	058	17
	9	07	17	31	03	37	00	26	04	05	01	131	08
	10	12	03	05	01	06	00	08	01	43	01	080	14
	11	05	02	03	00	11	02	02	10	01	04	040	20
	12	10	14	02	03	18	01	20	02	03	01	074	15
	13	08	07	38	02	14	02	17	04	17	02	111	11
	14	39	08	02	16	02	27	06	01	01	18	120	09
	15	08	08	18	02	19	03	02	03	14	02	101	12
	16	16	12	02	03	09	02	16	02	02	02	066	16
	17	08	04	06	00	05	01	03	01	25	00	053	18
	18	10	07	00	04	11	02	05	00	00	01	040	19
	19	04	30	28	33	20	01	24	05	01	06	152	05
	20	05	05	45	04	01	01	05	08	06	15	095	13
		343	213	355	143	284	182	266	123	176	208		

Resultats segona enquesta

INFORMÀTICA

INFORMATICA

Cecili Metel, 7 - 07003 Palma
Tel: 971 / 721377
Fax: 971 / 727902

ORDINADOR PERSONAL ADI 286/16 MINI TOWER

- C.P.U. ADI 286/16
- Processador Intel 80286 16 Mz.
 - 1 Mb. de memòria RAM ampliable a 17.
 - 1 Mb de memòria de video.
 - 2 ports Sèrie i 1 Parallel.
 - 1 sortida per jocs.
 - Adaptador gràfic SUPER VGA.
 - Disc dur de 40 Mb.
 - 1 Disquetera de 1,44 Mb 3 1/2".
 - 1 Disquetera de 1,2 Mb. 5 1/4".
 - Format Mini Tower amb Display de velocitat i rellotje cronòmetre.
 - 12 mesos de garantia.

MONITOR MONOCROM SUPER VGA 14"
TECLAT DE 102 TECLES
MS/DOS 5.01140.000.-
MATEIXA CONFIGURACIÓ AMB
MONITOR COLOR175.000.-

ORDINADOR PERSONAL ADI 386/25 MINI TOWER

- C.P.U. ADI 386/16
- Processador Intel 80386 SX 25 Mz.
 - 1 Mb. de memòria RAM ampliable a 17
 - 1 Mb de memòria de video.
 - 2 ports Sèrie i 1 Parallel.
 - 1 sortida per jocs.
 - Adaptador gràfic SUPER VGA.
 - Disc dur de 85 Mb.
 - 1 Disquetera de 1,44 Mb 3 1/2".
 - 1 Disquetera de 1,2 Mb. 5 1/4".
 - Format Mini Tower amb Display de velocitat i rellotje cronòmetre.
 - 12 mesos de garantia.

MONITOR MONOCROM SUPER VGA 14"
TECLAT DE 102 TECLES
MS/DOS 5.01195.000.-
MATEIXA CONFIGURACIÓ AMB
MONITOR COLOR219.000.-

IMPRESSORES RÀPIDES DES DE 39.500.-

ELS CAMPS D'APRENTATGE DE BALEARS.

Des de fa set anys, la Direcció Provincial del MEC de Balears ha estat sensible a la demanda que existia dintre de la nostra societat, d'unes instal·lacions que servissin de recolzament a la labor duita a terme per una bona part del professorat, en quant a una millora de l'educació de l'alumne respecte al medi que l'envolta.

La nostra societat ha transformat lentament la seva forma de vida, influenciada sobretot per la televisió, que ho homogeneïtza tot. D'aquesta manera, els alumnes han transformat la seva forma de vida en un model cada vegada més ciutadà, malgrat es visqui a un llogaret. Bona part dels nins d'avui en dia, tenen més contacte amb el món que els

enrevolta, mitjançant la televisió, que per la pròpia experiència personal. Per altra banda, l'hàbit creat que tot el que sia interessant, la pantalla del televisor ens ho mostrarà amb més detall, ha fet que l'alumnat perdi el seu esperit crític, l'interès per descobrir les coses, i s'hagi tornat passiu, esperant que li donin tot preparat, detallat, veure les coses de seguida sense cap esforç. Això ha creat una desmotivació de l'alumne dins la classe, i el professorat ha de lluitar fort per interessar sempre els alumnes i centrar la seva atenció.

Aquesta és la finalitat bàsica dels Camps d'Aprenentatge de les Balears. Es pretén que l'alumnat, des del moment que arribi al Camp, s'acostumi a observar, a interrogar-se sobre les coses, aprengui a discernir el que veu, i vagi creant un esperit crític, fomentant que tenguí interès per conèixer tot el que té al seu voltant. D'aquí vendrà la comprensió de la interdisciplinarietat de les coses, la mútua dependència home-natura, i amb aquest descobriment de les coses, vendrà el seu coneixement i, a través d'aquest, l'estimació del medi, de tot el que l'envolta, i això ens permetrà la seva conservació.

A aquesta finalitat fonamental, cal afegir-n'hi dues més: l'aspecte lúdic i el d'encoratjar a prendre consciència de formar part d'una societat balear.

L'aspecte lúdic, i també social, dels Camps, ve determinat per les vetlades. És en aquests moments, asseguts tal volta, al voltant de la ximeneia, quan descobreixen que es troben només entre ells, on no hi ha res per refugiar-se, no hi ha medi per a l'evasió. No hi ha televisió, ni video, ni música ensordidora; estan ells tots sols i la seva capacitat de creació, la seva possibilitat de comunicació, coses que, a certes cases, ja han desaparegut; així descobreixen el company, la persona, les seves qualitats, que al Centre li havien passat sempre desapercebudes, i descobreix que aquella persona té aspectes positius (sap parlar de coses interessants, o cantar, o simplement que sap escoltar amb interès). Les vetlades poden ésser actives (jocs, cançons, escenificacions) o bé comunicatives (diàleg, discussió, reflexió), però el que no poden ésser és passives, indiferents. Són, endemés, el moment de descobrir nous aspectes del professorat; aquest ja no és un superior, un difusor de coneixements; és el company, amb un poc més d'experiència, amb una funció diferent, però un més del grup.

L'altre aspecte, el d'intentar fomentar la presa de consciència de pertànyer a una mateixa societat balear, ve donat pel fet d'ésser d'una comunitat insular, cosa que fomenta l'individualisme; per això ens deim mallorquins, eivissencs, formenters, però no balears. Els Camps pretenen suplir aquest desconeixement mutu, afavorint els contactes inter-insulars. D'aquí que els Camps estiguin localitzats a diferents illes (Mallorca, Menorca, Eivissa) i s'encoratja l'estància a cada un d'ells, de Centres de les altres Illes, de manera que endemés de permetre el coneixement de realitats físiques i humanes diferents, ens permeti conèixer-nos mútuament. D'aquest coneixement ha de venir el reforçament d'una societat que es senti formar part d'una mateixa Comunitat i rompi la indiferència i el desconeixement que han existit fins ara.

Si tot això s'està aconseguint ens ho pot dir la gran demanda dels Centres de les nostres Illes per assistir-hi, demanda que excedeix les possibilitats, i que obliga cada any a deixar sense poder satisfer una part d'aquestes sol·licituds, i, per altra banda, l'interès i entrega que sempre ha existit per part de tot el professorat que hi ha fet feina.

Els Camps són en aquest moment una realitat ben consolidada, que donen un servei a tota la comunitat educativa i que queden oberts a tot tipus d'iniciativa. Esperem que la seva funció pugui continuar molts d'anys...

Miquel Seguí

Responsable dels Camps d'Aprenentatge.

L'EDUCACIÓ AMBIENTAL AL SECONA: BALANÇ PROVISIONAL D'UNA DÈCADA.

Reduir l'Educació Ambiental a una competència dels departaments educatius (llegiu Ministeri, Conselleria o Direcció) és una pràctica oberta, i ho ha de ser en el seu plantejament i desenvolupament. El nin (o l'adult aprenent) ha de compartir l'experiència educativa amb la realitat i amb persones distintes del sistema educatiu.

La tasca desenvolupada en aquest departament ha estat important, malgrat la limitació de mitjans amb que es va iniciar i a la inestabilitat del personal que han patit els seus equips. En 10 anys, les 3 places de monitors amb que normalment compta han estat cobertes per més de 15 persones!. En efecte, les primeres activitats educatives mínimament estructurades eren realitzades (generalment fora d'horari laboral) per alguns tècnics del Servei. Els estudis de Radio Mallorca o Radio Juventut es prestaren a gravar (gratuïtament) els primers audiovisuals. L'acceptació d'aquestes iniciatives per part dels ensenyants generaren molt prest una demanda real i continuada, que ha facilitat mantenir una oferta educativa, remesa a tots els centres escolars de les Balears des del curs 82/83 a l'actual. A partir de 1983 hi ha hagut persones contractades per aquesta tasca.

LES ESPECIES PROTEGIDES 3

EL VELLMARI

GOVERN BALEAR
CONSELLERIA D'AGRICULTURA I PESCA
SERVEI DE CONSERVACIÓ DE LA NATURA LESA

Les activitats desenvolupades i ofertes han estat molt diverses: publicacions pensades específicament per a ús educatiu, o susceptibles d'aquest; guies didàctiques monogràfiques; audiovisuals, pel·lícules de super 8 i vídeos; jornades forestals; exposicions itinerants i, sobretot, itineraris de Natura.

Quadre I

Audiovisuals ofertats pel SECONA i any en que s'inicia l'oferta.

Els Rapinyaires, funció i futur	1982
Les espècies protegides de les Balears	1982
Els Incedis Forestals	1982
Aegyptius, entre blau i blau, super 8	1982
Cabrera estimada, super 8	1982
Salvem les plantes que salven el món	1985
L'aucell de l'arena	1987
Cabrera estimada, Dragonera petita i Aegyptius entre blau i blau, video	1987
Les oiseaux d'Eleonor	1987
El Voltor ciutadà	1987
El viatge dels aucells	1987
Mallorca observed	1987
Son Moragues	
S'Albufera de Mallorca	1989?
El Voltor negre	1989?

Si els protagonistes essencials del procés són l'alumne i el medi, la col·laboració del monitor i del mestre són també necessàries. L'educació formal és un afer de l'escola. L'Educació Ambiental ha de comptar amb tothom: societat civil, totes les administracions, empreses, etc.

Per tot això, és lògic que els departaments de Conservació de la Natura promocionin pràctiques educatives, amb més o menys fortuna. Els organismes gestors d'espais naturals, les agències del Medi Ambient, etc. solen incloure entre les seves activitats el disseny o la realització d'activitats d'Educació Ambiental.

A les Balears, aquesta tasca va ser iniciada el 1981 pel «Servicio Provincial de ICONA», transferit a la Comunitat Autònoma el 1984, i denominat actualment SECONA, adscrit a la Conselleria d'Agricultura i Pesca.

Els itineraris de Natura mereixen un paràgraf específic. Fins al desembre de 1991, han tengut un total de 35.246 usuaris. Si no s'haguessin produït repeticions, hauriem arribat al 100 % de la població escolar de Mallorca (al 1985, la 2ª etapa d'EGB i FP totalitzaven 37.336 escolars). Es tracta, en conseqüència, del projecte d'Educació Ambiental més extens dels que mai han estat desenvolupats a les Balears.

S'oferten bàsicament dos itineraris: l'alzinar de Son Moragues i el Parc Natural de S'Albufera (aquest, actualment en doble oferta: general o centrat a les dunes). En els dos casos, ecosistemes de gran valor naturalístic, amb influències humanes, però que fàcilment poden generar en els alumnes actituds d'afecte i de respecte. Al cap i a la fi, l'objectiu de l'Educació Ambiental ha de ser molt més el de generar actituds que el d'imbuir continguts.

Quadre 2

Continguts de les fitxes dels itineraris de Natura.

Son Moragues

Geografia de Mallorca
Botànica
Edafologia
Zoologia
Etnologia
Ecologia del paisatge

S'Albufera

Geomorfologia
Botànica
Zoologia
Conservació

Mondragó

Geografia de Mallorca
Geomorfologia
Toponímia
Etnologia (construcció rural)
Botànica
Zoologia
Conservació

Hem parlat abans d'inestabilitat de personal. Aquesta és una situació greu, que revela clarament que la importància d'aquesta tasca no ha estat sincerament, assumida als centres de decisió. Als itineraris de Natura, el monitoreig educatiu es veu com una eina eventual i precària, que no s'arriba a consolidar. Una passa important es va

donar al 1988, que s'inclou a l'Estructura Orgànica de la Conselleria d'Agricultura i Pesca un Negociat d'Educació Ambiental, adscrit a la Secció de Vida Silvestre, dins del SECONA. Vana il·lusió: aquesta plaça mai ha estat inclosa als pressuposts, i per tant, no existeix realment.

Aquesta situació ha estat molt negativa. Els monitors que han anat adquirint experiència i coneixements, teòrics i pràctics sobre les tasques d'Educació Ambiental, han cercat places més estables o millor remunerades. El Departament de Dinàmica Educativa de Ciutat i l'equip educatiu del Parc Nacional de Cabrera, compten amb gent que ha tengut les seves primeres experiències d'Educació Ambiental al SECONA. Tal vegada, això té un aspecte positiu: hi ha una certa coordinació, sempre tan difícil als nivells institucionals!. Però molts altres monitors fan avui feines que poc o res tenen a veure amb aquesta activitat.

Les exposicions itinerants han estat també un sistema utilitzat intensament. Al 1985, una mostra sobre els rapinyaires insulars va recórrer, en col·laboració amb el Consell Insular de Menorca, tots els nuclis de l'illa, i va ser visitada, pràcticament per tota la seva població escolar (i molts d'adults). Al 1991, s'ha repetit l'experiència a les Pitiüses, aquesta vegada amb material sobre aucells marins. Sempre s'ha procurat moure les mostres, i complementar-les amb la tasca personal d'un expert en la matèria. A Mallorca, es manté l'oferta als centres escolars d'exposicions sobre el Voltor i els Espais Naturals.

Caldria parlar també del material ofertat per estudiar l'alimentació de les òlibes; d'experiències singulars com el «Dia del Voltor» o centres d'educació no formal (exposició al Parc Natural de S'Albufera). Però resulta més engrescador parlar de projectes de futur: itinerari de Natura de Mondragó, ja en funcionament; el projecte educatiu de Sa Dragonera, a desenvolupar en col·laboració amb el Consell Insular de Mallorca; el manteniment d'una línia editorial educativa (Papers de Natura, Petites Guies, etc.) són tasques engrescadores i agraïdes, fonamentalment per l'interès que mantenen els educadors, sense la col·laboració dels quals aquests esforços serien erms.

Avui segurament hi ha ja estudiants universitaris de les primeres tongades d'escolars que entraren a la barraca dels carboners de Son Moragues, dels que admiraren l'alzinar de la vall o interpretaren el paisatge dels Cairats. Prest seran ells els que decidiran. Hem d'esperar que, el moment arribat, les decisions siguin millors per als alzinars, per als paisatges ... i per a l'Educació Ambiental a les nostres illes.

Joan Mayol

Oceà Atlàntic-Desembre 1991.

Casa Pomar Flores

ARTICLES PER A ARTISTES

PAPERS PINTATS I PINTURES
MARCS I MOTLLURES

Sant Miquel, 77 - Tel. 72 14 83
07002 PALMA DE MALLORCA

NOMÉS A
OMS,44

FOTOCÒPIES EN COLOR

Quantitat de
FOTOCÒPIES
EN COLOR

de cada original

1 o 2

3 o 4

de 5 a 9

de 10 a 24

25 o més

PREUS

FORMAT

DIN A4

250 Ptes.*

200 Ptes.*

150 Ptes.

125 Ptes.

100 Ptes.

FORMAT

DIN A3

300 Ptes.*

250 Ptes.*

200 Ptes.

175 Ptes.

150 Ptes.

* Per a moltes còpies, consultar preu
amb aquesta preu no està inclòs l'IVA.
Per ampliacions i reduccions i tractament de color, consultar preu

Central Copisteria

LLIBRES DE TEXT LLIBRERIA GENERAL

I CARTES NÀUTIQUES

C./ ARABÍ, 12 TEL: 725616 07003 PALMA

CURRICULUM ESCOLAR

Centro de Educación para Personas Adultas

CURS DIRIGIT AL PROFESSORAT
DE PRIMÀRIA I SECUNDÀRIA

INICI MATRÍCULA

INICI CURS

PREU

febrer de 1992

abril de 1992

6.000 ptes. (inclòs material i
professorat especialitzat)

INFORMACIÓ

RADIO ECCA

c/ Gilabert de Centelles, 2 - Ents. A
Tlfs: 971/ 46 33 21 - 46 54 88

BARTOMEU DARDER, I
TEL: 971 - 285036
07011-PALMA DE MALLORCA

Queridos amigos:

Más que nunca, ahora estaremos a vuestro lado con nuevo material i textos adecuados a los nuevos conceptos pedagógicos de la Reforma.

SOLICITUD DE MUESTRAS GRATUITAS

NOMBRE:.....

CENTRO:.....

DIRECCIÓN:.....

- EDUCACIÓN INFANTIL
 PRIMARIA (primer ciclo)

Viajes Barceló .

ESPECIAL ESTUDIANTS EXPO'92 SEVILLA

20 D'ABRIL - 12 D'OCTUBRE, 1992

CIRCUITS

ANDALUSIA-EL ROCIO

4 nits + pensió completa + visites + entrades Expo + assegurança
des de 11.000 ptes. Allotjament a «La Antilla»**

ANDALUSIA CENTRAL

4 nits + pensió completa + visites + entrades Expo + assegurança
des de 16.500 ptes. Allotjament a Còrdova, hotel *

ANDALUSIA TRADICIONAL

4 nits + pensió completa + visites + entrades Expo + assegurança
des de 15.500 ptes. Allotjament a Granada, hotel ***

COSTA DEL SOL-SEVILLA-GRANADA

4 nits + pensió completa + visites + entrades Expo + assegurança
des de 8.275 ptes. Allotjament a apartaments 3 claus a la Costa del Sol.

COSTA DEL SOL-SEVILLA CEUTA

4 nits + pensió completa + visites + entrades Expo + assegurança
des de 10.700 ptes. Allotjament a apartaments 3 claus a la Costa del Sol.

SES SITGES. GRANJA ESCOLA.

Ses Sitges, ses cases i sis quarterades de terra situades als afores de Sant Llorenç al Llevant de Mallorca, foren bressol de Mossèn Salvador Galmés ahir i són la Granja Escola avui.

El procés d'aquesta transformació començà l'any 1984, després d'un any de parlar-ne, de fer projectes i d'amuntegar il·lusions, amb el pla experimental de «Centre Educatiu i de Recursos Ambientals», fou el primer centre d'aquestes característiques a les Illes.

Amb quines intencions es fundà el centre?. Partint del DCB «L'escola relacionada amb l'entorn», les intencions d'oferir possibilitat de fer real aquesta relació posant a l'abast dels ensenyants l'eina necessària perquè l'infant conegui de prop el medi, i no només el conegui sinó que visqui un període, encara que molt curt, en contacte directe amb la natura, els costums, la llengua; fent les feines i respectant l'entorn no per decret sinó per pròpia actitud.

Els objectius bàsics del centre són:

- * Ensenyament arrelat al medi, tant a nivell de continguts com de metodologia.

- * Que l'escola possibiliti actituds cap a una acció conscient i solidària en relació al medi físic i social.

- * Foment de la integració desenvolupant la capacitat d'adaptació i de respecte envers els altres.

Això, sempre considerant el centre com una prolongació de l'espai escolar.

Es començà amb els següents programes:

- * **Un dia a Ses Sitges**, dirigit als alumnes de Cicle Mitjà i que consta de tres moments bàsics: preparació, realització i seguiment amb el material preparat per aquest fi (fitxes, diapositives, etc.).

- * **Visita**, enfocada a mostrar el programa i el lloc als educadors interessats a fer l'experiència amb els seus alumnes.

- * **Formació permanent per a educadors**, mitjançant curssets de preparació.

- * **Jornades**, ús per part de grups i associacions de les intallacions.

Posteriorment a aquests hi ha altres programes:

- * **Activitats per a Cicle Inicial** entorn als temes «La Vida i la Terra».

- * **Educació especial** entorn dels animals, la sembra i el pa.

- * **Programa per a Segona Etapa i BUP** (aquest de dos dies de duració), amb els nuclis d'activitats: el sòl, les cases, meteorologia, els sembrats i els animals.

- * **Campaments de deu i dotze dies a l'estiu.**

- * **Publicacions: Informacions i Eines** relacionades

amb Ses Sitges i Ohres curtes de Mossèn Salvador Galmés.

Les activitats dutes a terme en el programa «Un dia a Ses Sitges» són les de conèixer el lloc, normes a seguir per tal de respectar l'entorn i deixar-ho tot com s'ha trobat, diferenciació de les deixalles i separació en orgàniques, reciclables i fems per tirar; un taller de transformació d'aliments: pa o formatge, i quatre dels tallers d'observació: plantes aromàtiques, animals, fora vila, arbres de secà, abelles, horitzó,...

Després d'un any queda demostrat que l'escola funciona, que l'activitat és real, que el projecte és un fet i que l'experiment ha estat positiu. Davant la sol·licitud de fer-ne un centre oficial les institucions públiques fan poca cosa més que donar l'enhorabona als iniciadors i acte seguit girar-los l'esquena.

Al final del curs 87/88 havien passat experimentalment per Ses Sitges 6390 alumnes de 54 centres escolars, dels quals 17 havien repetit la visita dues vegades, tres i quatre vegades, i un 54 % havien fet treballs de seguiment;

L'objectiu és que tots els nins hi puguin «posar les mans»

dada prou important si la comparem amb la dinamització d'altres centres.

Al cap dels anys la valoració del centre és positiva, la gràfica mostra una caiguda important el curs 85/86 a causa de modificacions de les condicions; i una altra al 87/88 a causa de la vaga de professors, no es pogueren dur a terme totes les preinscripcions amb les quals els resultats haguessin estat considerablement més alts.

La valoració dóna com a resultats els següents punts a esmenar; punts problemàtics, només, per raons econòmiques:

* La inversió feta per a la construcció de la Granja Escola, la inestabilitat de la qual ha fet que es convertís en una mena d'escola de formació de monitors, el personal inestable i això provoca inseguretat i manca de domini tècnic, el treball en equip és lleuger...

* Seguiment previst amb les publicacions començades però que no ha estat possible formalitzar, la qual cosa hagués donat a conèixer el centre a més indrets.

* El manteniment constant que requereix la finca i els animals resulta costós i gens productiu en l'explotació agrícola i ramadera per la diversificació d'espècies i cultius

fonamentals per l'objectiu que es pretén.

A nivell d'experiència ha respost a les expectatives dipositades el 1983, aquest tipus de centres també són possibles a Mallorca i compleixen una funció necessària, sempre que els professionals de l'ensenyament ho aprofitin i se'n serveixin.

Malgrat tot el pessimisme que es respira, cal seguir lluitant per aconseguir l'arrelament de l'escola al medi, l'ús pertot arreu de la llengua catalana, el respecte a l'entorn i el canvi d'actituds des de la infància; això només es pot aconseguir amb una clara i rotunda conscienciació dels ensenyants, i aquesta consciència, a vegades, es comença a descobrir vivint les petites coses de la vida quotidiana; el vertader encant de l'herba es descobreix quan s'arrabassa per donar menjar al conills.

Les conclusions més importants a assenyalar en la tasca de Ses Sitges són:

* La importància de l'element humà en tot procés educatiu.

* La necessitat de concienciació en el context de l'Educació Ambiental.

* La riquesa de recursos que genera el món rural mallorquí i que es poden aprofitar amb escreix.

A l'hora de finalitzar aquests anys de funcionament experimental es plantegen dues alternatives:

La creació d'una empresa amb tot el que això comporta o bé arreplegar les ales just després de començar a volar, i que Ses Sitges sigui, a partir d'ara, només, lloc de campaments d'estiu.

La primera alternativa, òbviament, seria la desitjada pels seus fundadors, la que haurien d'acollir les institucions per fer-la possible i la que hauriem d'esperar amb il·lusió tots els educadors que volem oferir als alumnes noves experiències.

Sempre hi ha el perill de convertir-se, per aquest camí, en allò que mai ha estat i que mai haguéssim volgut que fos, per exemple un laboratori instal·lat a fora vila, un programa verd, un llenguatge moderat o carregat de «lo nostro»... això no hauria de passar.

Quant a l'altra alternativa seria llastimosa perquè, si bé són riquíssimes les estades de deu o dotze dies a l'estiu fent activitats i convivint a fora vila en contacte amb tot el que és natural a més de l'element humà, la qual cosa relaciona molt estretament amb aquest temps; deixar-ho només com a campament d'estiu és tancar les portes a la veritable missió per la qual fou fundat el centre, la d'ésser un braç d'ensenyament afegit a les escoles que tan mancades estan del que allà s'ofereix.

Antònia Santandreu Servera.
Palma, gener del 92.

Catalina Pons, l'ànima de Ses Sitges

L'EXPERIÈNCIA EDUCATIVA DEL GOB. L'Educació ambiental des de l'ecologisme.

La divulgació de la naturalesa i de la problemàtica ambiental ha estat sempre un dels objectius prioritaris del GOB, juntament amb l'estudi científic i la defensa de l'entorn. Ni la ciència aïllada ni la mera actitud reivindicativa són suficients per construir una societat que es desenvolupi en harmonia amb el medi ambient, que és, en definitiva, el que persegueix un grup ecologista.

Només amb una divulgació ampla, que arribi al major nombre possible de persones, que sigui rigorosa i atractiva al públic, es pot aconseguir el consens i la implicació social necessàries per tal d'assolir l'objectiu perseguit.

És per això que les campanyes reivindicatives del GOB sempre s'han fonamentat en donar a conèixer a la població els valors naturals dels espais amenaçats, en divulgar les amenaces que pateix el nostre territori i els recursos naturals, les conseqüències ambientals que es poden derivar de certes actuacions, etc. El GOB sempre ha compaginat la tasca de denúncia i de reivindicació amb la realització de cursos d'ornitologia o de botànica, la publicació de llibres, cartells, fulletons divulgatius, el muntatge d'exposicions, la realització de xerrades i conferències... És així com poc a poc es va aconseguint la implicació en la defensa de l'entorn d'un cada vegada més ampli sector social.

Però al nostre grup som ben conscients que això no és, ni molt menys, suficient. S'ha de començar des de la base, des de l'educació dels més petits, d'aquells que seran, valgui el tòpic, els ciutadans de demà; aquells que rebran el món que els estam deixant, amb greus problemes de contaminació, de recursos naturals escassos, amb un territori i un paisatge fortament degradats i nombroses espècies animals i vegetals en perill de desaparèixer.

És evident, doncs, que una de les prioritats del GOB és la realització d'activitats educatives, dirigides a la formació ambiental dels escolars i dels ensenyants. El nostre grup ha estat pioner en matèria d'Educació Ambiental a les Balears: realitzà el primer itinerari de natura i treballà en aquest àmbit quan encara gairebé ningú en parlava. Avui l'educació ambiental ha estat ja assumida per nombroses associacions, empreses, institucions, centres d'ensenyament, professors i, fins i tot, pels nous currículums educatius.

Actualment es realitzen itineraris per S'Albufera i Son Moragues, s'han començat a organitzar les visites al Parc Nacional de Cabrera, a Palma, l'Ajuntament ofereix nombroses activitats de coneixement del medi urbà, altres ajuntaments, entitats i empreses també organitzen activitats escolars relacionades amb el medi ambient, etc. Aquestes activitats compleixen una importantíssima funció: apropar els escolars a la naturalesa i el medi urbà, iniciar en el coneixement de la nostra flora, fauna i paisatge, i prendre

consciència de la necessitat de conservar l'entorn. El GOB també realitza i col·labora en activitats d'aquest tipus: itineraris de natura, sortides a veure aucells, excursions botàniques... Especialment té la intenció de consolidar un dels recursos educatius més importants de la nostra entitat: la finca de la Trapa, que es pot convertir en el futur en una aula de natura.

Però el GOB no vol perdre el seu paper innovador en educació ambiental. Els problemes ecològics són cada dia més greus, més complexos i de més difícil solució. Per aquest motiu, ecologistes i ensenyants hem d'assumir la responsabilitat d'evitar que els nins d'avui repetesquin demà els nostres errors. És necessari i urgent que l'educació ambiental que es faci d'ara endavant ensenyi a viure d'una manera diferent, a relacionar-nos amb l'entorn respectuosament, a organitzar la societat i l'economia en harmonia amb la natura, a planificar el desenvolupament de forma sostenible.

Aquests objectius poden semblar utòpics, però la vertadera utopia és pensar que podem continuar com fins ara, creixent econòmicament a costa del capital del planeta,

dels pobles més pobres i de les altres formes de vida. És utòpic pensar que ens podrem enriquir indefinidament a costa dels recursos de la Terra.

Per als ciutadans de demà no serà ja una extravagància utilitzar paper reciclat, comprar llet en envasos de vidre retornable, renunciar a anar en cotxe a la feina, comprar bombetes de baix consum energètic, etc. No seran extravagàncies perquè segurament serà obligatori fer-ho, ja no quedarà més remei.

Començar a introduir aquests hàbits en la nostra vida quotidiana és una de les tasques, segurament la més important, que ha d'assumir l'Educació Ambiental, especialment si es fa des d'un grup ecologista. Aquesta educació s'ha de fonamentar en una nova ètica, una ètica ecològica que estableix la consideració de l'home com un ésser viu més que pertany a la Terra, i que en funció d'això ha de subordinar les seves actuacions al manteniment de la vida en el planeta.

Aquests principis ètics tenen importants repercussions en les nostres formes de comportament. Es tracta d'ensenyar a relacionar els hàbits de consum i les conductes quotidianes amb els problemes ecològics. Ens hem d'acostumar a pensar que moltes de les nostres actuacions més habituals tenen conseqüències molt sovint negatives.

Tot això es tradueix en la pràctica educativa ensenyant als estudiants que qualsevol producte que compram en la botiga està fet a partir d'uns recursos naturals segurament escassos, que en un procés de fabricació s'ha invertit molta energia, s'ha contaminat l'atmosfera i l'aigua, s'ha produït residus. S'ha de fer entendre que els fums de les ciutats provenen dels nostres cotxes i de la producció d'electricitat que consumim a casa, que l'aigua que manca a la nostra terra és la que nosaltres tudam, que els fums que s'acumulen per tot arreu són les conseqüència del nostre consum...

Explicar aquestes coses impliquen també, evidentment, introduir l'ensenyança de nous hàbits no agressius amb el medi, que poden, fins i tot, contribuir a resoldre alguns problemes ambientals. Es tracta, en definitiva, d'introduir a les escoles la recollida selectiva de fems, la utilització de paper reciclat, la realització de programes d'estalvi d'energia i d'aigua. S'ha d'ensenyar la importància que té que cada un de nosaltres renunciï a la utilització dels esprais i altres productes tòxics i contaminants, que evitem els envoltoris innecessaris, que comprem productes naturals i de la nostra terra, que utilitzem els transports públics...

Hi ha nombroses formes i activitats per introduir aquests temes a l'escola de forma amena, divertida i eficaç, perquè només experimentant els allots podran comprovar la transcendència de tot allò que ells mateixos poden fer en favor del medi ambient.

El missatge que s'ha de transmetre ha de ser sempre

positiu, s'ha d'evitar caure en catastrofismes i si es fa entendre la part de responsabilitat que té cada un en la crisi ecològica, també serem capaços d'apreciar quant podem fer cada un per contribuir a solucionar molts d'aquests problemes. S'ha de donar una visió constructiva, l'única capaça de transmetre l'esperança necessària per abordar una situació tan difícil.

Els nous hàbits i valors s'han d'introduir, doncs, en la nostra vida o en la dels nin no com una càrrega feixuga, sinó que s'han d'assumir amb normalitat, com a accions i formes de pensar inseparables de la nostra vida a la Terra, i s'han d'assumir amb l'alegria que suposa apreciar com un pot fer tant.

És en aquesta línia per la qual es desenvolupa majoritàriament l'Educació Ambiental que es fa des del GOB. Alguns exemples de les activitats realitzades en aquest terreny són el «Programa escolar de sensibilització per a la conducta ecològica», que es du a terme en col·laboració amb Dinàmica Educativa de l'Ajuntament de Palma, el fulletó «Tria el Futur», que s'ha distribuït massivament entre els escolars de Lluçmajor i Artà, acompanyat d'una guia per al professor. També es treballa en temes específics, especialment els fems, el reciclatge, la recollida selectiva de paper i les piles, l'energia, l'aigua, etc. S'ha elaborat material didàctic sobre aquests temes, s'han fet xerrades, tallers, es col·labora amb nombrosos centres on es recullen de forma selectiva paper i piles...

Els objectius d'aquestes activitats són sempre múltiples: transmetre coneixements sobre el nostre entorn, els seus valors, característiques, funcionament i amenaces, donar a conèixer les vies i les eines per afrontar els seus problemes, motivar els alumnes a implicar la seva vida en la resolució de la crisi ecològica, transmetre uns valors de respecte i solidaritat amb la naturalesa.

Només una combinació de coneixements, valors, instruments d'acció, motivació, il·lusió, pot aconseguir l'objectiu d'educar ciutadans coneixedors i responsables del seu entorn, il·lusionats en la seva gestió racional, respectuosa i sostenible.

La fita es llunyana i difícil d'assolir, ho sabem. Són molts els obstacles en el camí: la pràctica docent difícil, mitjans escassos, dificultats socials enormes, forces contràries poderosíssimes... Però només qui bé apunta, aconsegueix l'objectiu.

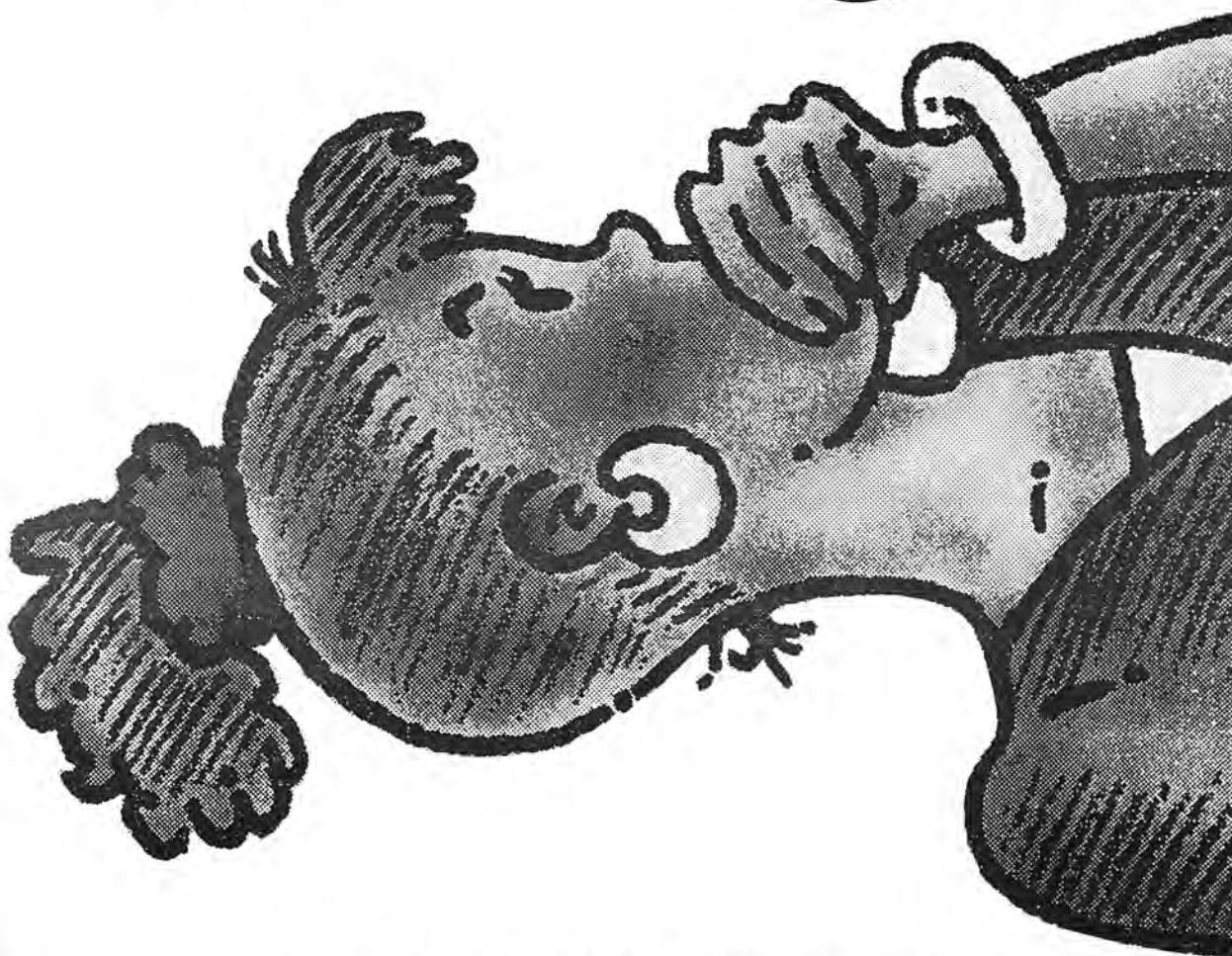
Aina Llauger Rosselló

Membre de la Junta Directiva del GOB i responsable del Servei d'Educació Ambiental.

NO ET MOSSEGUIS LA LLENGUA PARLA CATALA

Campanya de
Normalització Lingüística

PISSARRA 61
FEBRER-MARÇ
1992

ASOCIACIÓN MALLORCA 2000

La oportunidad de cambiar algo, aunque sea pequeño, en nuestro entorno, la tenemos cada uno cada día.

Algunos de nuestros proyectos son:

- reciclaje de basuras.
- acción alternativa a la fumigación contra la procesionaria y los herbicidas empleados para limpiar las orillas de las carreteras.
- lucha contra los excesos urbanísticos.
- vigilar la limpieza de nuestras playas y del mar.
- formar concienciación ecológica en las escuelas con conferencias y teatro, y acciones concretas.

Nos gustaría animaros a montar acciones similares en vuestro municipio ¡funciona!.

NICOLAS . C/ Son Ensenyat Vell 1,
07150 Andratx. MALLORCA Tel: 671568

Llibreria
Jaume de Montsó

Filosofia
Art
Llibres de Text
i General

Papa Joan XXIII, 1er B.
Geranis Centre
07002 Palma
Tel. 72 19 31

Muebles LA INDUSTRIAL, S.A.

A. LUIS SALVADOR, 33. Tel.: 75 05 59 *ANTONIO FRONTERA, 10
Tel.: 75 48 62 *ALMACEN: 4 DE NOVIEMBRE, 12 *POLIGONO DE LA PAZ *PALMA

APARTOMUEBLE

C/ 4 DE NOVIEMBRE, 8. Tel.: 29 71 95 *POLIGONO DE LA PAZ *PALMA

LINEA Y COLOR

Dormitorio juvenil, totalmente despiezable, nido con arcón, armario y altillo y altillo de puertas. Mesa de estudio y chifonier, por sólo

171.545

EDUCACIÓ AMBIENTAL

L'SBEA: SOCIETAT BALEAR D'EDUCACIÓ AMBIENTAL.

1.- Origen.

Els antecedents de l'sbea es poden situar en un grup de professionals de l'ensenyament a nivell de batxillerat que, sota el patrocini del Col·legi de Llicenciats, duia a terme una sèrie d'activitats en el camp de les Ciències Naturals. Aquest grup pioner, cap a finals de l'any 1982, originà un grup estable que centrà la seva activitat dins l'àmbit de l'Educació Ambiental. La dinàmica del grup també incloïa reflexions sobre el propi grup, particularment en relació a la seva projecció futura. L'experiència obtinguda al llarg de més de dos anys i els contactes mantinguts amb un grup de companys del Principat, que manifestaven unes inquietuds semblants encara que els seu origen i la seva dinàmica fossin diferents, desembocà en l'aparició pràcticament simultània de l'SCEA (Societat Catalana d'Educació Ambiental) i l'SBEA, després d'una breu etapa d'anàlisi dels pros i els contres i d'elaboració dels estatuts. La Societat Balear d'Educació Ambiental, com a tal entitat amb personalitat pròpia, neix l'abril de 1985.

2.- Objectius.

Els objectius de l'sbea apareixen centrats en els següents punts:

* Promoure actuacions en el camp de l'Educació Ambiental, adreçades al públic escolar i no escolar i estendre la formació en aquesta matèria entre tots aquells dels qui depèn en alguna mesura la conservació de la Natura, el millorament de la qualitat de vida i l'administració dels recursos.

* Establir criteris orientatius en Educació Ambiental, tot intercanviant informacions i opinions amb grups afins.

* Elaborar publicacions al servei de les finalitats esmentades.

L'sbea apareix doncs amb una finalitat molt definida i adreçada a ocupar un «ninyol» molt concret i diferent als específics del Moviment de Renovació Pedagògica o del Moviment Ecologista, que ja comptaven amb una marcada implantació dins la nostra comunitat; encara que hi ha coincidència, tant amb l'un com amb l'altre, en alguns plantejaments. La nostra intenció essencial és la d'aglutinar totes aquelles persones que, dins l'àmbit de les Illes Balears i Pitiüses, treballen, tenen experiència o interès per l'Educació Ambiental, entesa com a qualsevol procés educatiu que conduïx a un millor coneixement i comprensió del medi i a una conseqüent presa d'activitats

responsables i coherents en vers la protecció i millora del medi en tota la seva dimensió humana.

3.- Problemàtica inicial.

La consolidació de l'sbea passava indefectiblement per un coneixement generalitzat de l'entitat que possibilités la seva actuació, incidència i influència en relació als aspectes relatius a l'Educació Ambiental. Això ens obligava a disposar d'un aval fonamentat en realitzacions ja cristallitzades, però la seva aparició feia necessari un mecanisme de finançament que, inicialment i encara avui en dia, escapava a les possibilitats de l'sbea; així doncs, l'obtenció de subvencions i patrocinis se'ns presentava com una exigència prioritària. La resolució d'aquesta problemàtica inicial ha fet necessaris uns grans esforços per part dels socis de l'sbea durant la nostra primera etapa i que han fet possible que haguem pogut comptar amb el suport del Col·legi de Llicenciats de Balears, Ministeri d'Educació i Ciència (Centres de Professors de Palma i d'Eivissa), Ministeri d'Obres Públiques i Urbanisme (Direcció General de Medi Ambient), Universitat de les Illes Balears (ICE, Extensió Universitària, Servei de Publicacions), Govern Balear (Direcció General de Medi Ambient de la Conselleria d'Obres Públiques, Direcció General d'Educació de la Conselleria de Cultura), Ajuntaments (Palma, Esporles), Caixa de Pensions «La Caixa», EMAYA i diversos col·lectius (GOB, Escola d'Estiu, INESE...).

4.- Socis.

Una preocupació inicial de l'sbea fou la consolidació de la pròpia entitat. En aquest sentit es considerà totalment contraproduent fomentar un creixement explosiu de l'sbea, adoptant el criteri de potenciar el «soci treballador» en lloc del «soci cotitzant». Així doncs, no es realitzaren campanyes de captació massiva de socis, sinó que es va fer una captació activa e individualitzada d'aquelles persones que, de forma individual o col·lectiva s'estaven significativament per llur actuació en el camp de l'Educació Ambiental, al mateix temps es deixava la porta oberta a tots aquells que ho sol·licitaven, sense que s'hagi qüestionat la possible associació a qui ho ha fet constar expressament. Aquesta estratègia ha determinat que a hores d'ara l'sbea compti amb cinquanta socis i més de vint col·laboradors habituals, encara no associats. Aquest conjunt es troba integrat per biòlegs, pedagogs, geòlegs, geògrafs, químics, professors d'EGB..., que exerceixen la seva activitat professional a camps molt diversos: ensenyants (EGB, BUP, FP, Universitat), monitors medi-ambientals, tècnics de l'Administració, assessoria pel seu propi compte...

5.- Realitzacions.

Les realitzacions dutes a terme durant aquests anys de funcionament de l'sbea venen caracteritzades per la seva gran heterogeneïtat, fruit de la pròpia dinàmica de la nostra entitat i dels condicionants esmentats anteriorment. En qualsevol cas, aquestes realitzacions es poden agrupar en dos grans blocs: El primer integrat per actuacions emmarcades en el camp de l'Educació Ambiental, inclou aquelles activitats adreçades a un major coneixement de la pròpia entitat, dels recursos disponibles per dur a terme l'Educació Ambiental a les nostres illes, les que porten a establir criteris orientatius en Educació Ambiental i d'altres divulgatives de caràcter més general. El segon grup comprèn tot el conjunt d'activitats adreçades cap a la posterior obtenció de recursos al servei d'alguns dels objectius de l'sbea.

Activitats.

Exposicions:

- El bosc és vida. Exposició preparada a Barcelona i adreçada a ressaltar la importància del bosc mediterrani. Gràcies a la gestió de l'sbea, va recórrer diversos municipis de Mallorca i Menorca des del novembre de 1985 a l'abril de 1986.

- Palma. La ciutat com a ecosistema. Exposició subvencionada per l'Ajuntament de Palma i preparada per l'sbea per tal de posar de manifest el funcionament de la ciutat de Palma.

Cursos monogràfics.

Activitats adreçades a la formació del professorat, organitzades per l'sbea, amb el patrocini d'entitats molt diverses, en forma de seminaris, cicles de conferències, jornades de treball, etc. Seguidament se n'indiquen alguns amb el seu principal centre d'interès:

- Recursos ambientals en l'ensenyament de les Ciències Naturals. Possible aprofitament per a l'Educació Ambiental de la zona de Binifaldó, actual Camp d'Aprenentatge gestionat pel MEC.

- La Comuna de Bunyola. Activitats pràctiques al bosc mediterrani realitzades a aquesta finca comunal de la Serra de Tramuntana.

- La Ciutat com a ecosistema, Educació Ambiental al medi urbà.

- S'Albufera. Importància de la prima zona humida de les Illes, avui Parc Natural de les Balears.

- Ambients aquàtics. Problemàtica dels ambients aquàtics no marins insulars.

- Es Trenc-Salobrar de Campos. Coneixement de la importància d'aquesta Àrea Natural d'Especial Interès i

divulgació dels materials d'Educació Ambiental preparats dins el programa patrocinat per la Conselleria d'Obres Públiques i Ordenació del Territori i realitzat per la Universitat de les Illes Balears amb la col·laboració de l'sbea.

Publicacions.

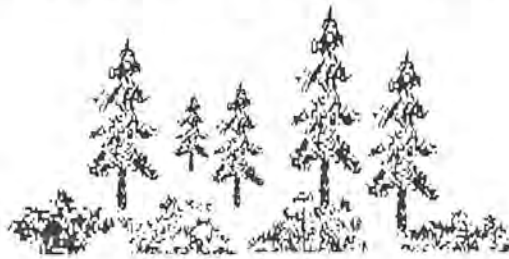
- Comunicacions Educació Ambiental (sbea, 1986). Quadern que recull les comunicacions, i els posteriors debats, presentades a la primera reunió conjunta de la Societat Catalana d'Educació Ambiental i de la Societat Balear d'Educació Ambiental.

- Didàctica de la Natura a les Balears (Prensa Universitària, 1987. 2 vols.). Obra dirigida al professorat amb múltiples suggerències per al desenvolupament de l'Educació Ambiental.

- Bolletí. L'sbea edita un Bolletí d'Educació Ambiental des de l'any 1990.

Altres activitats.

Dins aquest apartat cal indicar les diferents activitats dutes a terme per socis de l'sbea i que inclouen: conferències, algunes amb una particular incidència per mor de les persones a les quals s'adreçaven (Centres de Professors de Palma i Eivissa, Escola d'Estiu, Curs de Formadors d'Ensenyança Primària, Curs de Guies de la Natura); articles, publicats a revistes especialitzades com Educació Ambiental (SCEA), Son Malferit (CEP de Palma) i Educación Ambiental (Oikos, Valladolid); comunicacions, presentades a jornades sobre Educació Ambiental (Palma, 1987; Valsain, 1987; Palma, 1988; Palma, 1990) en les

quals l'sbea ha tengut una participació activa; assessoraments, en activitats diverses com materials didàctics, programes de vídeo, llibres, etc.

Recursos.

Instal·lacions.

- Centre d'Interpretació del Medi d'Esporles. El

primer Centre d'Interpretació de les Balears és fruit d'una iniciativa de l'sbea i fou possible gràcies a l'ajuda dispensada per l'Ajuntament d'Esporles i la col·laboració de la Caixa de Pensions. La gestió correspon a un grup de socis i col·laboradors de la nostra entitat, residents a aquesta localitat. Les característiques del Centre es troben recollides en un tríptic publicat i les múltiples activitats generades han quedat reflectides en algunes de les comunicacions i articles preparats per l'sbea.

- Aula del medi urbà. Centre dependent i subvencionat per l'Ajuntament de Palma. Es tracta de la primera instal·lació de les Balears que té el medi urbà com a objectiu específic d'Educació Ambiental. L'sbea se n'ha responsabilitzat de la seva organització, de la coordinació dels monitors i de la preparació dels recursos educatius complementaris que, de forma majoritària, han estat editats pel Departament de Dinàmica Educativa de l'Ajuntament de Palma.

Itineraris.

- Binifaldó (sbea, 1985). Dos itineraris a la zona de l'actual Camp d'Aprenentatge de Binifaldó. El seu principal centre d'interès és l'aigua, considerada des de perspectives diferents.

- Bosc de s'Ermita (Ajuntament d'Esporles, 1986). Els principals centres d'interès són vegetació, paisatge, aspectes etnogràfics.

- Coneguem el Torrent d'Esporles (sbea, 1990). Els principals centres d'interès són el medi físic, la vegetació i l'acció humana.

Audiovisuals.

- La ciutat ens parla (Ajuntament de Palma, 1987). Centrat en el funcionament de Ciutat de Palma i la seva problemàtica.

- Es Trenc (DGMA, COPOT-UIB, 1988). Video per donar a conèixer les característiques de l'àrea.

- Es Trenc-Salobrar de Campos. Col·lecció de diapositives (DGMA, COPOT-UIB, 1989). Col·lecció de cinquanta diapositives preparades per a la seva utilització a l'aula com a recurs complementari en l'estudi d'aquesta Àrea natural.

- El Torrent d'Esporles (sbea, 1990). Video per

donar a conèixer les característiques d'aquest sistema.

Guies d'interpretació.

- Es Trenc-Salobrar de Campos. Guia d'Interpretació (DGMA, COPOT-UIB, 1989). Guia per als visitants adults de l'àrea. Hi ha edició en castellà.

- Coneguem el Torrent d'Esporles. Guia de passeig (sbea, 1990). Guia per al públic en general que vulgui conèixer una mica més un dels signes més arrelats a la vila d'Esporles, el seu aprofitament tradicional i la seva problemàtica.

Guies didàctiques i altre material escolar.

- Binifaldó

(sbea, 1986). Quadern d'activitats per al Cicle Superior d'EGB i EEMM, centrades a l'actual Camp d'Aprenentatge.

- Cabrera, el Parc Nacional de les Balears (CEP de Palma, 1987). Guia didàctica per a la utilització de l'exposició preparada pel GOB.

- Ecologia del bosc (Servei de Publicacions de la UIB, 1987). Conjunt de possibles activitats a realitzar al bosc mediterrani i adreçades a les EEMM.

- Els fems (EMAYA-Ajuntament de Palma, 1987). Dos quaderns d'activitats específicament adreçades a 3r i 8è d'EGB, relatius a la problemàtica dels residus sòlids urbans a nivell de barri.

- L'aigua. L'aigua al barri (EMAYA-Ajuntament de Palma, 1987). Dos quaderns amb les mateixes característiques que els anteriors, però referits a la problemàtica de l'aigua.

- Un joc passat per aigua (EMAYA-Ajuntament de Palma, 1987). Joc complementari dels quaderns relatius a la problemàtica de l'aigua a un barri de Ciutat.

- Per una moratòria urbanística (CEP de Palma, 1990). Guia didàctica per a la utilització de l'exposició preparada pel GOB.

6.- Activitats actuals i perspectives futures.

La dinàmica que ha seguit l'sbea en la seva primera etapa fou l'estructuració en grups de treball que s'ocupaven d'un determinat aspecte i amb la finalitat molt clara de l'obtenció de materials i recursos de cara al compliment dels

objectius de la Societat. Aquesta actuació es caracteritzà per una feina molt «voluntarista» dels socis i simpatitzants, de tal manera que prèviament s'elaboraven els materials i posteriorment es procedia a l'obtenció del finançament per a la seva edició.

A hores d'ara encara existeixen alguns grups de treball que funcionen amb total autonomia dins la nostra societat i que realitzen tasques concretes prèviament subvencionades; així, es poden assenyalar els grups de treball següents:

- La vila d'Esporles com a objectiu d'Educació Ambiental. Aquest grup es troba integrat per socis d'sbea i simpatitzants que tenen com a nucli de reunió el Centre d'Interpretació del Medi d'Esporles.

- Educació Ambiental en espais protegits. Actualment col·labora en un programa que està desenvolupant la nostra Universitat.

- Educació Ambiental en el Medi urbà. Se'n responsabilitza de les activitats de monitoratge i preparació de materials relacionats amb l'Aula del Medi Urbà; així com d'altres activitats que tenen com a objecte d'Educació Ambiental la ciutat de Palma i que es troben subvencionades per l'Ajuntament de Palma.

Actualment, i de cara al futur més immediat, l'sbea s'ha proposat dos objectius prioritaris, a nivell global.

El primer es fonamenta en la reflexió sobre aspectes teòrics de l'Educació Ambiental. El treball continuat d'aquests darrers anys s'ha de veure reflectit en un document que clarifiqui els aspectes conceptuals de l'Educació Ambiental que es duuguin a terme a la nostra comunitat. La seva aparició és prevista dins el present any.

El segon objectiu radica en potenciar la comunicació entre els socis fora de les reunions estatutàries preceptives, mitjançant reunions periòdiques que, sota l'estructura de jornades de treball, es duen a terme a diferents indrets de l'illa en els quals es disposa, o hi ha la previsió, de determinats recursos per a l'Educació Ambiental. Així mateix, aquest objectiu es pretén assolir amb una periodicitat del Bolletí de l'sbea, la qual cosa possibilitarà, al mateix temps, una major relació amb altres grups i entitats que tinguin interessos semblants.

Guillem Ramon
President de l'SBEA

SERVEI DE LLIBRE
ESTRANGERS
LLIBRES DELS PAÏSOS
CATALANS
JOGUINES I LLIBRES
INFANTILS

Carrer d'en Rubí, 5
Telèfon: 71 38 21
07002 PALMA

SERVEI DE LOGOPÈDIA

-Tractament i rehabilitació d'alteracions de la veu (disfonies, rehabilitació post-operatòries, ...)

-Intervencions terapèutiques en retards evolutius del llenguatge.

-Diagnòstic i orientacions pedagògiques del llenguatge

tel: 761819 - 299415

OPERACIONS DE DEMOSTRACIÓ EN ESTALVI ENERGÈTIC I NOVES TECNOLOGIES. REALITZACIONS A LES BALEARS

L'estalvi energètic i l'ús racional de l'energia ha estat motiu d'inquietud per part de l'empresa Gas i Electricitat S.A., que des de principis de la dècada dels 80 ha realitzat una sèrie d'actuacions en aquest camp, juntament amb la Conselleria de Comerç i Indústria.

Aquesta col·laboració es troba plasmada dins un Conveni Marc de Col·laboració entre ambdues entitats, per a promoure l'ús racional de l'energia, a través d'estudis de noves aplicacions, operacions de demostració i edició de publicacions, la finalitat de les quals és la protecció del MEDI AMBIENT.

S'han realitzat operacions de demostració en els camps de l'aprofitament de CALORS RESIDUALS d'una central tèrmica, aplicacions d'energia SOLAR a eixugadors industrials i agrícoles, electrificació rural i bombeig per a reguiu amb energia FOTOVOLTAÏCA, aplicació de BOMBA DE CALOR a eixugadors industrials i climatització a granges i, finalment, obtenció d'electricitat amb AEROGENERADORS.

Si bé, actualment, es segueix treballant en el marc del citat Conveni entre ambdues institucions, les experiències realitzades han assolit un grau de desenvolupament que fa interessant la seva difusió en una publicació de caràcter general, com la que es presenta en la figura adjunta.

En aquesta publicació, editada conjuntament per la Direcció General d'Indústria i l'empresa GESA, es presenta, a més a més, una panoràmica actual del sistema energètic balear, així com una breu anàlisi de l'OFERTA ENERGÈTICA COMPLEMENTÀRIA susceptible de ser aprofitada a curt termini.

Subdirecció Serveis Centralitzats Comercial
Distribució
GAS I ELECTRICITAT, S.A.

OPERACIONES DE DEMOSTRACIÓN
AHORRO ENERGÉTICO Y NUEVAS TECNOLOGÍAS

REALIZACIONES
EN BALEARES

GOVERN BALEAR
Conselleria de Comerç i Indústria

LA UTILITZACIÓ DELS RECURSOS NATURALS A LES BALEARS:

DISCUSSIÓ D'UN CAS REAL MITJANÇANT LA SIMULACIÓ A L'AULA.

Presentació

El desembre i gener de 1988 va destacar en les planes dels mitjans de comunicació local l'intens debat que protagonitzaren diverses entitats ciutadanes i institucions pel que fa a la utilització d'un recurs natural: l'arena dels fons marins costaners en tant que element clau per a la regeneració de la platja de l'Arenal, a Palma de Mallorca, molt alterada per causes naturals (temporals marins) i per causes artificials (urbanització massiva i ús probablement sobredimensionat a les capacitats reals de la platja.) La multiplicat d'instàncies que hi intervingueren, i el nombre relativament abundós d'arguments que es proposaren des de tots els sectors implicats en la discussió, feren pensar a l'autor d'aquest treball en la conveniència de fer-ne una simulació a l'aula, amb l'ús de la tècnica de la "representació de papers", apta entre d'altres en situacions que impliquen l'anàlisi de "situacions/problemes en que l'element afectiu i els valors són de gran importància" i en el que no cal fer-hi intervenir l'element de competició entre els participants (COLOM; SUREDA; SALINAS, 1988: 95.) No menys important fou la consideració de l'enorme impacte social que el tema arribà a tenir en la nostra societat, i també el fet que els conflictes sobre l'ús dels recursos naturals són encara ara a l'ordre del dia en la relació de les preocupacions polítiques, econòmiques i socials a les Balears.

Metodologia

Sense ànim de ser exhaustius - i tot i considerar que la metodologia dels jocs de simulació a l'aula ha de ser sempre flexible en funció de cada context -, exposam a continuació els elements que defineixen l'àmbit de la nostra intervenció concreta:

1.- La situació real: un debat entre institucions i entitats diverses altament destacat en la premsa local, i que participava d'un caràcter tècnic, d'una banda, i per l'altra d'un caràcter valoratiu i afectiu no gens menyspreable.

2.- Una matèria (Tècniques de comunicació, FP de Segon Grau, curs Primer, Administratiu) en la que és possible - de fet és imprescindible - l'ús de tècniques diverses per a la pràctica de l'expressió oral - i no només oral - dels alumnes¹.

3.- Un interès personal cap a l'experimentació de noves tècniques, instruments i metodologies per tal d'activar la participació dels alumnes en una dinàmica activa de l'aula, aspecte que es veu molt reforçat a través dels jocs de simulació, que "constitueixen una alternativa metodològica importantíssima" (SUREDA, 1988: 169), però, no només a través d'ells.

4.- Un grup classe especialment interessat en el debat social, qualitat de base que calia no desapropiar. Tot i això, la pràctica dels jocs de simulació pot convertir segurament un grup passiu en un grup actiu i participatiu, en virtut dels avantatges de l'ús d'aquest instrument educatiu (vegeu MARTIN, 1982: 69-76.) És precisament, en casos així, quan el professor ha d'acceptar la seva ineludible responsabilitat d'animar el grup a la participació i a la interrelació per a la qual cosa ha de fer ús de tota la seva imaginació i dels medis al seu abast.

5.- La implementació del joc-activitat (que definirem com a "representació grupal estructurada informalment" [d'acord amb el que es diu a COLOM; SUREDA; SALINAS, 1988: 88-89]), implementació que es féu segons els següents passos:

a) Elaboració per part del professor d'un dossier amb retalls de premsa. Primera tasca imprescindible per a recaptar informació i per a assolir el coneixement suficient del tema (tot i que no se n'exclou una "certa improvisació" [MARTIN: 1982: 85].) Alhora, anunciar que es realitzaria un debat a classe sobre la qüestió.

b) Definició del nombre i caràcter dels "papers" intervinents, i adscripció d'un alumne per cada institució o entitat implicada, i distribució dels arguments a cada alumne actuant. Un full mecanografiat d'argumentacions - resum del que hom podia extreure'n de llegir el procés del debat real a la premsa diària - fou donat un dia abans a cada alumne segons la institució o entitat a la que representava, i únicament en funció d'aquesta (això és: tothom ignorava, en principi, les argumentacions dels possibles "oponents" en el debat.) A l'apèndix [1] es dona la relació i text de cada un d'aquests "papers".

c) Establiment de les regles mínimes del debat, per la qual cosa se seguien les instruccions que es donen a qualsevol manual sobre la qüestió (per exemple a GARCIA-CAEIRO; VILA; BADIA; LLOBET, 1986: 95-109, o també a COROMINA I POU, 1984: 23-35.) Un dels alumnes fou nomenat moderador en el debat; a aquest li fou donada una còpia completa del dossier de premsa.

d) Intervenció mínima del professor, que es limità a la feina de proveïr d'infraestructura física (lloc, temps, material) i a la presentació del problema i a la definició de les normes (sobretot, la que obliga a actuar "d'acord amb el que cada paper imposa" [COLOM; SUREDA; SALINAS, 1988: 86]) i dels objectius expressos que es pretenien amb la simulació, i que eren: 1) presentació simplificada d'una situació; 2) aclarir interrelacions constitutives del sistema real; 3) mostrar evolució del sistema en el temps (SUREDA, 1988: 170.) Deim dels "objectius expressos", perquè hi ha tota una sèrie d'objectius educatius que creiem que no cal enunciar als alumnes participants, com poden ser els que se'n deriven dels avantatges de l'ús dels jocs de simulació reconeguts pels autors: caràcter lúdic facilitador de l'ensenyament, protagonisme dels alumnes, participació directa i implicació personal en la simulació, comunicació i expressió oral, tolerància amb opinions contràries, presa de decisions sense cap risc, i sobretot, la generació "d'una actitud crítica davant d'aquelles situacions reals simulades al joc." (HIERRO, 1990: 10-11.)

6.- L'avaluació de l'activitat després de la implementació. A aquesta avaluació hi participaren, com és lògic, tots els intervinents (alumnes "actuants" i els "assistents" al debat, més el professor), i l'avaluació (MARTIN: 1982: 88-92) es va centrar sobretot en:

- a) considerar si el material donat era suficient;
- b) si la normativa havia estat prou clara;
- c) si el joc havia depassat o no l'amplitud de l'atenció dels participants;
- d) si el resultat global del joc s'avenia amb el que s'esdevingué a la realitat.

Altrament, l'avaluació compregué els següents aspectes (segons ens aconsella, entre d'altres coses, MARTIN, 1982: 98-99):

- a) com havien percebut els alumnes la situació de joc;
- b) el desenvolupament de la sessió de debat;
- c) els resultats;
- d) els coneixements assolits;
- e) reaccions davant la situació i l'interès per seguir el tema des d'aquell moment.

Conclusions

La "simulació" de situacions reals esdevé un

medi adient per a la vehiculació de missatges (COLOM; SUREDA; SALINAS, 1988: 15) en el context de l'aula i per a qualsevol temàtica susceptible de ser transmesa mitjançant la intervenció educativa (VERLEE WILLIAMS, 1986: 193), perquè permet reflectir-hi i practicar-hi comportaments que es produeixen en diverses situacions socials de la realitat generalment complexes (COLOM; SUREDA; SALINAS, 1988: 92-94) sense els riscos que una intervenció real comporta (HIERRO, 1990: 11), a més de tenir la clau en alguns aspectes de la situació escolar d'ensenyament-aprenentatge que de vegades no es tenen encara massa en compte: la participació activa, les relacions directes entre els diversos participants que interaccionen (MARTIN, 1982: 85), la dotació a l'alumne d'uns recursos "el més potents possibles per a la comprensió i l'actuació en contextos i situacions reals" (ANTUNEZ; DEL CARMEN; IMBERNON; PARCERISA; ZABALA: 1991: 71), l'aprenentatge en situacions grupals, i sobretot perquè fan possible, tal vegada pel seu caràcter de dramatització, l'acord entre els tres vectors que, segons els nous models curriculars, componen el tot contingudinal: els fets i els objectes, els procediments i els valors i les actituds (PARCERISA, 1991: 7.)

APÈNDIX 1.

En aquest apèndix es transcriuen els textos que foren donats a cada participant en el debat. La longitud del text i el nombre d'arguments i la qualitat passional donats depenen del ressò i proporció que tenien en la premsa local. La intervenció del President de la Comunitat Autònoma fou única (de fet no hi participà) i només al final del debat expressà la seva opinió com va succeir també en la realitat.

1. PRESIDENT DE LA COMUNITAT AUTÒNOMA

La situació amenaça conflictes amb el Govern Central de Madrid, que ara no és hora de mantenir. A més, el Govern Balear no pot enfrontar-se amb el sector hostaler, així que les obres de regeneració de la platja de Palma es faran amb el nostre consentiment i tot d'una.

De fet, el MOPU ens ha dit que si no les fa ara, les obres, ja no les voldrà fer mai. I pensam que nosaltres no podem perdre una inversió com aquesta: sempre ens queixam que no ens donen doblers, i ara que fan una inversió, no la podem rebutjar. I a més, nosaltres hi estam políticament d'acord, amb les intervencions sobre el medi, sempre que menin a incrementar els beneficis econòmics.

Per això, deim que aquestes obres són prioritàries: el turisme mou de 10.000 a 15.000 milions de pessetes a la platja de Palma, mentre que tot el sector pesquer a les Balears a penes en mou 3.000 milions... Ja es veu que és més important el turisme que la pesca. És més important l'ampliació de la platja de Palma que l'activitat pesquera en aquesta badia.

Donarem als pescadors unes compensacions econòmiques d'uns deu milions de pessetes per les pèrdues que poden tenir en aquesta temporada de pesca.

2. CONSELLER D'OBRES PÚBLIQUES DEL GOVERN BALEAR

El MOPU no hauria de fer aquestes obres, amb les que hi estam d'acord en el fons, sense tenir un complet Estudi d'Impacte Ambiental. El que tenen és només un estudi de corrents de la badia, del tot insuficient. Nosaltres ja ho al·legàrem abans, això, en el període d'exposició al públic del projecte.

La nostra Conselleria no té competències sobre les costes, que són competència del Govern de Madrid. Tant de bo que les tenguéssim!

Però pensam que no només la platja de Palma ha de menester una regeneració, sinó, moltes altres platges: Sóller, Magalluf, Pollença...

És cert que jo personalment vaig dissenyar el port esportiu de l'Arenal que, diuen -- només ho diuen --, ha estat un dels causants de la desaparició de l'arena al centre de la platja, per mor de les variacions de corrents que el moll ha provocat; però, jo som un tècnic i em vaig limitar al projecte, que les autoritats competents permeteren en el seu moment. Els errors del passat no han d'impedir de posar remeis als problemes actuals.

3. ENGINYER DE L'EMPRESA DREDDING INTERNATIONAL, ENCARREGAT DE LES OBRES DE REGENERACIÓ DE LA PLATJA DE PALMA.

Nosaltres tenim una maquinària molt

sofisticada i moderna, que sempre hem usat amb èxit, en tots els treballs que ens han encarregat a molts de països. Nosaltres no volem saber res de política, i ens limitam a complir el nostre contracte. Esperam instruccions. Si ens diuen que aturem, ens aturarem -- però això ens costa doblers que haurà de pagar el MOPU --; i si ens diuen que seguim, seguirem...

Tenim experiència, i malgrat dels retards, acabarem la feina d'aquí a unes sis setmanes.

De tota manera, no creim que la nostra feina causi tants de problemes als pescadors, i potser aquests exageren per ignorància. Mallorca necessita aquesta obra per tal de millorar la seva imatge, bastant deteriorada ja.

Nosaltres no sabem quins són els efectes de l'obra en el fons de la mar. Ni sabem si l'arena tornarà o no al fons en el futur. A nosaltres ens diuen "tirau arena aquí" i la tiram, ens diuen "treieu arena d'aquí", i la treim...

4. EMPRESARIS DEL SECTOR TURÍSTIC (SOBRETOT DE LA PLATJA DE PALMA)

Aquesta sí que és bona! No comprenem aquesta oposició a la regeneració d'una platja que deixa tants i tants de doblers a Mallorca. És una obra imprescindible. L'Arenal està molt degradat (tràfic intens, renous, inseguretat ciutadana, l'aeroport que quasi ens cau al damunt...), i ja és hora de tenir cura d'ell. I s'ha de fer ràpid, abans que no comenci la temporada propera!

S'ha d'eixamplar la superfície d'arena per als turistes -- i també l'aprofitaran els ciutadans locals que hi vagin a nedar --, i s'ha d'adequar la superfície a l'afluència massiva de turistes durant l'estiu.

Sembla que a ningú no li ha passat pel cap que aquesta regeneració té com a principal objectiu millorar la imatge de la badia de Palma. El turisme és la primera font de riquesa de l'illa, i sembla que ningú no està preocupat pel turisme!

No volem que es perdi més temps. No calen més Estudis d'Impacte Ambiental, que retrassen l'aplicació de mesures necessàries: ja s'ha tengut temps a bastament per a fer-los quan n'era el moment!

Les regeneracions de platges són obres de millora: com pot oposar-s'hi ningú, a aquestes obres?

Volem tenir una platja el doble d'ampla que l'actual, i aviat. I que consti que no estam en contra dels pescadors, ni dels ecologistes; però, si no se fan aquestes obres, els turistes no tendran les obres que desitgen.

5. CONSELLER D'AGRICULTURA I PESCA DEL GOVERN BALEAR.

Ja hi ha hagut pescadors que m'han mostrat peixos i algues mortes provinents de les obres començades.

Nosaltres no en som responsables: no tenim

competències, ni hem contractat aquesta feina. I quan era el moment presentàrem al.legacions en el sentit de sol.licitar un estudi d'impacte ambiental, que el MOPU no té.

No ens varen fer cas.

És un projecte necessari, i que es podria fer, si es fes amb garanties.

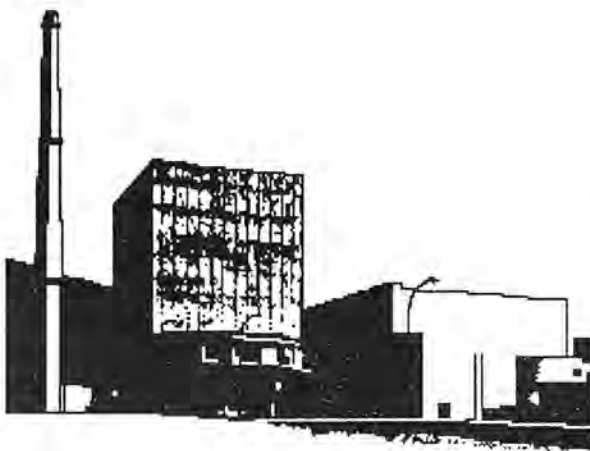
Realitzar, però, el projecte tal i com està pensat mena a la destrucció d'una important àrea de reproducció de moltes espècies amb valor comercial.

6. CONFRARIA DE PESCADORS.

Ens oposam a l'obra, perquè potser hi ha alternatives --esculls artificials, cercar altres llocs per a l'extracció de les arenes, etc. --. A més, ja n'estam escalivats d'obres com aquesta: l'any passat, a ca'n Pere Antoni, se'n tregueren 60.000 m3, d'arena del fons, de les quals més del 90% han tornat a la mar per mor del mal temps i els corrents, i nosaltres vàrem haver de deixar aquella pesquera. Ara se'n volen treure 450.000 m3!

La Badia s'està morint, i la pesca ja no és el que era. Cada vegada hem d'anar més enfora a pescar, i la pesca ja no ens és rendible. Potser valdria més vendre les barques, i aprendre un altre ofici... Estam horroritzats de veure com se fa tant de mal al fons marí... I a més, sembla que ningú no ens té en compte (ja ho sabem que som un col.lectiu molt petit, i poc important); ningú no pensa en les nostres famílies, ni en la nostra feina... Sempre es dona benefici al sector turístic.

Els desplaçaments d'arenes tapa els alguers, que són els llocs on les espècies que nosaltres pescam es reproduïxen i es desenvolupen.

7. CONSELLER DE TURISME DEL GOVERN BALEAR

Jo només he de dir dues coses:

1. En la meua opinió, la regeneració de la

platja de Palma, i de totes les altres platges, ha de fer-se, i aviat, perquè està necessitada d'una obra d'aquestes característiques;

2. No és bo que el Govern Balear s'enfronti amb el sector turístic.

8. MOPU (MINISTERI D'OBRES PÚBLIQUES DEL GOVERN ESTATAL)

Mirau: nosaltres tenim uns programes i uns pressupostos aprovats, i la nostra línia actual està per la regeneració de les platges turístiques. Creiem que és una bona mesura econòmica que no cal discutir, perquè estam segurs que el Govern Balear hi està d'acord... No entenem molt bé la seva reticència, doncs.

Els Estudis d'Impacte Ambiental no són necessaris en una obra d'aquestes característiques, no se'n fa gens de mal, vos ho podeu ben creure. Tenim un estudi de corrents marins que ens diu que no passa res de res. Així que no heu de tenir por ni cap temor de perdre riquesa marina. I tenim uns videos realitzats en la zona de succió de l'arena, que demostren que no hi ha algues, ni peixos, ni res d'importància...

Pensau que el cost diari del vaixell encarregat de les obres quan està aturat i sense fer feina és de 2.000.000 de pessetes, que paga el contribuent, així que... ja decidireu.

No farem més obra si el Govern Balear no ens en dona el consentiment; però, que compregui el Govern Balear la seva responsabilitat si s'atura l'obra... Potser ja no la tornarem a iniciar en el futur.

Ampliarem la platja uns trenta metres, amb una inversió de 400 milions de pessetes, que seran recuperats amb els beneficis que dona una platja ampla i plena de turistes...

Els ecologistes sempre exageren...

9. ECOLOGISTES

Ens hi oposam radicalment i estam amb els pescadors.

I denunciarem el MOPU davant el Jutjat de Guàrdia per presumpte delictes ecològic, ja que fa obres sense els estudis d'impacte ambiental preceptius, i en contra de la llei de costes que ara fa poc ha estat aprovada.

Ens havieu promés de fer un Estudi d'Impacte Ambiental i no l'heu fet. Sempre feis el que vos convé sense pensar en les conseqüències sobre el medi ambient.

En l'arena treta, i no ens digueu el contrari, hi ha peixos i algues, i restes de vida marina, que demostren que no teniu la raó, i que ocultau la veritat.

Les experiències de fa pocs anys a platges de Catalunya i de la resta del Llevant espanyol ens demostren

que les obres de regeneració de platges són costosíssimes i que moltes de vegades l'arena torna a la mar al primer temporal: això és tudar doblers públics, i sobretot, no és conservar la naturalesa.

Ens estranya, d'altra banda, l'actitut del Conseller d'Obres Públiques del Govern Balear, quan ell és el responsable directe de l'obra del moll esportiu del Club nàutic de l'Arenal. Ha estat aquesta obra, la que ha causat variacions dels corrents marins en la platja en qüestió, i per això se n'ha perdut l'arena que ara vol "regenerar-se" amb doblers de tots! Això és ésser un cínic. I a més, ja sabem el que pensa el Conseller de la Conservació del Medi: no para d'aprovar urbanitzacions en platges verges, per destrossar-les com ara està destrossat l'Arenal de la badia de Palma...

10. RESPONSABLES DEL PORT ESPORTIU CLUB NÀUTIC DE L'ARENAL.

Uep! Si ens posau més arena aquí, nosaltres allargarem l'espigó del moll, amb una bona barra de ciment per tal que l'arena no ens tapi l'entrada del port, com ha estat fent fins ara...

Ja n'estam farts d'haver de dragar el fons cada temporada per tal de retirar l'arena que s'hi acaramulla!

Farem més llarg l'espigó, i si fa falta sense tenir cap permís! On s'ha vist mai!

11. CIENTÍFICS, UNIVERSITAT, SOCIETAT D'HISTÒRIA NATURAL DE LES BALEARS, LABORATORI OCEANOGRÀFIC.

Quina llàstima que no ens hagin demanat informació abans de fer les obres -- aquestes o les anteriors, inclòs el port esportiu --. Sempre sou sords a les recomanacions dels científics. Només pensau en els guanys econòmics a curt termini, i creieu que la tècnica ho pot resoldre tot...

Que se faci l'Estudi d'Impacte Ambiental, i el més complet possible. És imprescindible saber què passa, quan es fa una obra d'aquesta envergadura. El medi natural potser no podrà suportar-ho. La modificació del delicat equilibri dinàmic del litoral requereix una cura extrema i unes anàlisis molt completes i detallades de les pertorbacions que es puguin fer a mig o llarg termini...

Volem fer una crida a la serenitat, i que els responsables polítics pensin el que fan... De vegades no s'ha de beneficiar sectors econòmics en particular. I a més, la seva responsabilitat també és la de protegir les àrees submergides.

Nosaltres creiem que fins i tot s'haurien de demurrir els espigons del moll esportiu del Club de l'Arenal,

i recuperar la platja que està enterrada davall la carretera actual. Tot això es va fer sense tenir en compte per res els efectes sobre el medi natural: ara tot està destrossat.

Pensem que l'«alga» posidònia és la principal font de riquesa per als nostres fons marins, i que per això no podem anar destrossant el seu hàbitat de qualsevol manera...

Però, tanmateix ningú no ens fa cas. Perquè, de vegades, els nostres informes són contraris a obres com aquesta i per això ja ni ens demanen la nostra opinió.

Bibliografia

Antúnez, S.; Del Carmen, LL. M.; IMbernonn, F.; Parcerisa, A.; Zabala, A. Del projecte educatiu a la programació d'aula. Graó Editorial. Barcelona, 1991.

Colom, A.; Sureda, J.; Salinas, J. Tecnología y medios educativos. Cincel. Madrid, 1988.

Coromina i Pou, E. Pràctiques d'expressió i comunicació. Eumo Editorial. Barcelona, 1984.

García-Caeiro, I.; Vilà, M.; Badia, D.; Llobet, M. Expresión oral. Alhambra. Madrid, 1986.

Hierro, I. La simulació a l'aula. El joc com a eina didàctica. Eumo Editorial. Barcelona, 1990.

Martín, E. Los juegos de simulación en EGB y BUP. ICE. Universidad Autónoma de Madrid. Madrid, 1982.

Parcerisa, A. Planificació Didàctica: reforma educativa. Escola de Formació en Mitjans Didàctics. Palma de Mallorca, 1991. Ex. multicopiat.

Sureda, J. Manual de Pedagogía Ambiental. Tres i Quatre/Consorci Universitari d'Edicions. València, 1988.

Verlee Williams, L. Aprender con todo el cerebro. Martínez Roca. Madrid, 1986.

¹. Amb això no volem dir que només en aquesta matèria sigui possible la utilització de la simulació a l'aula. De fet, consideram amb HIERRO (1990: 11-12) que la simulació s'usa molt poc en general a l'escola, i que podria usar-se molt més, si hom es decidís a "trencar la barrera que ens fa veure [als ensenyants] moltes més dificultats de les existents en realitat."

Miquel Rayó, 1991

Professor de Tecnologia Administrativa.

Adreça de contacte: IFP "Francesc de B. Moll", carrer Caracas, 6. Palma de Mallorca.

PROGRAMA D'EDUCACIÓ AMBIENTAL.

Entorn urbà d'Andratx, éssers vius i l'aigua: un recurs escàs

Observació:

El present treball sols és un resum esquemàtic d'un Projecte de Programa d'Educació Ambiental duit a terme de manera parcial al C.P. d'Andratx al llarg dels cursos 89/90 i 90/91, fruit del treball d'investigació per a l'assignatura Pedagogia Ambiental del 5è Curs de Pedagogia de la UIB. Aquí s'apunten unes línies generals i orientatives per aquells professionals que vulguin intentar dur a terme una experiència semblant.

1.- Introducció.

L'Acció-execució de programes d'EA, ha de servir, sobretot, perquè l'alumne sigui capaç de reorientar el seu treball cap a la presa de decisions i que aquestes li serveixin per extraure conclusions positives orientades a la crítica de la seva pròpia actuació vers el MA, i per tant, a aconseguir un canvi d'actituds des del coneixement crític i funcional de la realitat del seu

voltant. Des d'aquesta perspectiva el nostre treball quedaria incomplet si ens limitàssim a que el nin aprenguéssim coneixements i comprensions ambientals, si a la vegada no fomentàssim alternatives de manteniment, conservació, millora i/o transformació de l'entorn.

L'EA, s'ha d'entendre com un procés cíclic que inclou una fase de descobriment i construcció d'elements, una atribució de significats i construcció de classes d'interpretació i una de construcció de models i alternatives, tot això des del contacte i interrelació amb l'entorn.

La proposta d'aquest programa va encaminada a la confecció de material d'activitats variades, dirigides a la consecució de tres objectius puntuals:

* Aprendre a observar i, a partir d'aquesta observació directa, ser capaç de llegir i escriure/descriure l'entorn proper.

* Que el nin sigui capaç de captar l'entorn no sols d'una manera cognitiva, sinó que sigui capaç de posar en joc les seves pròpies valoracions personals.

* Que sigui capaç d'identificar problemes, distingir possibles vies de solució, establir alternatives vàlides i elegir aquelles que siguin més oportunes.

Aquests tres objectius en vendrien a cubrir un de més ampli i general: Capacitar i dotar l'alumne dels mitjans i

recursos necessaris per a que en un futur sigui capaç de:

* Adquirir la consciència que ell és part integrant, responsable i participativa de l'entorn, com a subjecte actiu des de dintre i no aliè.

* Millorar l'entorn que els envolta i, per tant, el nivell qualitatiu de vida.

De manera esquemàtica podríem dir que el programa es desenvolupa de la següent manera:

Descobrir la realitat MA. Coneixement MA . Creativitat MA. Crítica MA. Transformació MA

Els continguts d'aquest programa es desenvolupen de manera paral·lela i complementària al programa curricular oficial i seguint les recomanacions del DCB, per a l'Educació Primària. Posar en funcionament qualsevol Programa implica desenvolupar-lo a l'ampar de la Programació General del propi professor, la qual emergeix necessàriament del Projecte Curricular de Centre, adaptant-lo a les característiques de la classe. Tot Projecte Curricular és conseqüència del treball participatiu i en equip de tot el Centre. Això vol dir que el nostre Programa no seria possible si no intervinguessin tots els estaments de la Comunitat Educativa. Aquest Programa està pensat per a un Centre concret, però existeix la possibilitat oberta d'adaptar-lo a qualsevol centre de característiques anàlogues, seguint l'esquema proposat i fent els canvis i adaptacions pertinents.

2.- Blocs o interessos ambientals.

A l'hora de delimitar els continguts específics i de confeccionar les activitats del mateix s'ha partit dels coneixements previs que l'alumne tenia. Per no fer massa voluminós el nostre programa ens vàrem limitar als següents continguts:

- * Medi Ambient Urbà
- Éssers vius: animals i plantes.
- L'aigua.

3.- Classes d'activitats.

* Activitats preparatòries: Es realitzen abans de començar a desenvolupar el Bloc o Interès Ambiental;

- Explicació del tema/unitat.
- Preparació dels recursos necessaris.

- Elaboració d'un material per destapar i posar el punt de partida al tema.

* Activitats de Desenvolupament: Totes aquelles activitats que se suggereixen des del programa i que s'han de fer amb flexibilitat.

* Activitats de Síntesis: Totes aquelles activitats que es desenvolupen a posteriori i que s'han de concretitzar en la confecció d'un quadern de treball, dossier o memòria final.

Les activitats es realitzen sobretot a nivell de camp, és a dir, "in situ" des del propi entorn, però no s'han d'oblidar les que es fan a l'aula, al taller-laboratori, a les dependències del centre, etc.

4.- Organització.

En l'organització i desenvolupament del programa s'han tengut en compte tots els aspectes relacionats directament amb la classe d'alumnat, el tipus de Centre, l'entorn socio-cultural, etc.

L'organització de l'alumnat respon a tres tipus, en funció de l'activitat específica que es faci:

* Gran grup: per a totes aquelles activitats que exigeixen una aportació comú (explicacions generals, debats, posada a punt, etc.).

* Petit grup: Format per 4-5 alumnes. La distribució es fa de manera que hi hagi distints nivells i ritmes d'aprenentatge en el mateix grup.

* Treball individualitzat: Fonamentalment per a treballs de síntesis, conclusions i activitats molt específiques, resultats d'activitats anteriors de gran o petit grup.

En totes les activitats de caràcter grupal hi ha d'haver alumnes que exerceixin càrrecs de responsabilitat (caràcter rotatori) o de coordinació.

El treball cooperatiu i de grup (sobretot de sortides) pot ésser complexe i complicat, ja que els alumnes no estan massa habituats a aquestes tasques. És per això que, abans de posar en pràctica el Programa, seria convenient que es fessin sortides de caire experimental i preparatori.

5.- Recursos.

* Materials:

- De Centre: Recursos d'aula, de Biblioteca, Audio-visuals, Laboratori-taller, el propi espai arquitectònic de centre (espais verds, espais tancats i instal·lacions).

- Del Centre de Recursos Zonal.

- De l'entorn urbà.

- De l'Ajuntament (mitjançant l'Escola d'Adults i de Compensatòria).

* Humans:

- Pares i germans majors.

- Professors especialistes en les distintes àrees d'aprenentatge (sobretot de Socials i Naturals).

- Tutors de grup.

- Alumnes.

* Econòmics:

- Pressupostos de Centre destinats a cobrir despeses d'Aula.

- Aportació d'una quota trimestral per part dels alumnes.

6.- Perfil social de la població on s'inserta el programa.

Programa destinat a alumnes de E. Primària (actuals 5è i 6è) del CP d'Andratx.

* Característiques geogràfiques:

- Andratx està situat a la part més occidental de Mallorca, d'on neix la Serra de Tramuntana, integrat a les terres del Paratge.

* Característiques Socio-econòmiques:

- Consta de tres nuclis urbans: la Vila, el Port i S'Arracó i dos nuclis turístics (Cap de Mar i Sant Telm).

- La població es dedica a la construcció i al sector turístic. Una minoria ho fa a l'agricultura i a la pesca.

- Població immigrant poc arrelada a la cultura i les formes populars andritxoles.

- Nivell socio-econòmic baix i una important deficiència en serveis.

* Altres aspectes: Passivitat ambiental, manca d'espais verds i de joc, ambient cultural pobre en estímuls, poca sensibilitat per a la recuperació de les tradicions (com a conseqüència dels moviments migratoris i de la influència dels mitjans de comunicació), poca valoració de l'entorn urbà, programes escolars allunyats de la realitat i poc oberts a l'entorn.

* Problemes ambientals: Sobrepoblació, manca de recursos naturals (a l'estiu la manca d'aigua és greu), explosió turística, construcció indiscriminada, mala planificació urbanística, manca de serveis, destrucció de les zones costaneres, incendis forestals.

* Característiques específiques de la població escolar: Entre un 75-80% són fills d'immigrants, estatus social baix (amb cassos de pobresa), poc arrelats i solidaris amb el medi (llengua i cultura), hàbits de treball i d'estudi pobres, poc habituats al treball de camp, actituds mediambientals nul·les, conflicte entre els interessos personals i els interessos ambientals (com a conseqüència de les activitats professionals dels pares).

7.- Objectius generals.

D'ús general i d'especificitat vers l'entorn construït:

a) Conscienciar els alumnes en l'adquisició d'una major sensibilitat vers els problemes ambientals.

b) Comprendre i entendre el MA en la seva definició de totalitat i globalitat sistèmica, així com els problemes que origina l'acció de l'home i el nou paper que aquest exerceix a l'ecosistema.

c) Canviar i adquirir noves actituds que potenciïn i impulsin a la participació activa en la protecció del MA.

d) Ajudar els alumnes a adquirir les actituds necessàries per poder resoldre els problemes MA.

e) Capacitar-los en l'avaluació de Programes MA, en funció del contexte on es desenvolupin.

f) Participar activament en la conservació de l'entorn més proper.

g) Sensibilitzar els alumnes davant els problemes MA de l'entorn urbà.

h) Introduir l'EA de medi urbà construït en els programes curricular ordinari.

Tots aquests objectius s'han d'integrar de manera adequada i paral·lela als objectius fixats per a l'E. Primària i en particular amb els objectius generals de l'Àrea de Coneixement del Medi.

A modus d'exemple i de manera molt esquemàtica i simplificada passam a desenvolupar el tema: **Essers vius; plantes i animals de l'Entorn Urbà.**

* Continguts: ocells al poble, els animals de companyia, animals que cohabituen amb l'home, les plantes a les cases, les plantes al poble, el jardí, cuidar un animal.

* Objectius:

- Objectius del Programa: Tots.

- Objectius de Cicle: 1,2,3,4,5,6,7,8,11,12,13 (Veure DCB de l'E. Primària, pàgines 79-81).

- Objectius de Coneixement del Medi: 1,2,3,4,6,7 (Veure DCB de l'E. Primària, pàgines 105-106).

- Objectius d'Àrea.

* Objectius de llengua i literatura:

- Utilitzar el llenguatge oral per intercanviar idees, experiències i sentiments en el debat, taula rodona, i en les posades en comú, limitant el temps d'exposició de cada un, fent preguntes sobre el tema, responnent les preguntes concretes que es formulen i respectant les idees i opinions diferents a les seves.

- Utilitzar diferents recursos expressius per interpretar i transmetre informacions i vivències recollides en l'estudi de l'entorn.

- Expressar-se per escrit en la seva pròpia llengua amb correcció en relació al vocabulari i a les normes generals d'ortografia.

* Educació Artística:

- Utilitzar diferents recursos expressius per interpretar i transmetre informacions i vivències recollides en l'estudi de l'entorn.

- Aplicar els coneixements artístics a l'observació de les característiques rellevants de les situacions i objectes de la realitat quotidiana.

- Descobrir el món sonor que ens envolta, identificant fonts de procedència i utilitzar el propi cos i veu com a instrument d'expressió.

- Orientar-se correctament en l'espai emprant conceptes topològics senzills.

* Educació Física:

- Realitzar sortides i practicar exercicis de moviment i marxa.

- Utilitzar les seves capacitats bàsiques i els seus coneixements de l'estructura i funcionament del cos, en l'activitat física i el control del moviment.

* Matemàtiques:

- Utilitzar estratègies personals per realitzar càlculs i mesures, utilitzant adequadament els instruments necessaris aplicables a la resolució de problemes de la vida diària.

- Orientar-se correctament a l'espai emprant conceptes topològics senzills.

- Identificar figures geomètriques i aplicar els coneixements que té d'elles en la construcció i disseny de maquetes.

* Objectius didàctics i d'aprenentatge:

- Observar i comprovar la mescla i diversitat d'elements naturals i artificials de l'entorn urbà.

- Prendre interès per l'observació i estudi dels éssers vius.

- Dissenyar i utilitzar tècniques diverses per a l'estudi de les plantes i animals de l'entorn.

- Respectar les normes d'ús i manteniment dels instruments d'observació i els materials de treball.

- Conèixer els ocells que conviuen al poble.

- Conèixer i observar animals de companyia.

- Conèixer les característiques generals d'aquests animals.

- Despertar una actitud positiva de responsabilitat davant el fet de tenir-los a casa.

- Adquirir hàbits de comportament positiu respecte al problema dels fems com un fenomen que propicia l'aparició de malalties i epidèmies.

- Conèixer l'existència d'animals que cohabituen amb l'home en contra de la seva voluntat.

- Valorar la necessitat de les plantes en les cases i al poble.

- Adquirir una actitud de respecte vers aquestes en el llocs públics.

- Aprendre a cuidar les plantes en funció de les seves característiques.

- Identificar les parts de les plantes.

- Descobrir un jardí públic.

- Descobrir i comprendre que a un jardí es dona una dinàmica en la qual intervenen l'home, les plantes i els animals.

- Valorar la importància d'un jardí al poble i a l'escola.

- Valorar la participació individual, col·lectiva i institucional en l'equilibri ecològic.

- Tenir un animal a la classe com a mascota del curs i dedicar-li l'atenció necessària, estímulant el sentit de la responsabilitat.

* Duració aproximada: 12-15 sessions d'1 hora.

* Bibliografia específica: Els mamífers de les Balears, Les plantes de les Balears, Els Ocells de les Balears, Botànica pintoresca, Els boscos de les Illes Balears, La joia de viure la natura, Ocells esquius, Nuevo manual de la UNESCO para la enseñanza de las ciencias, Los amantes de la naturaleza.

* Activitats:

A totes les activitats del Programa queden especificats els següents aspectes, que per raó d'espai no són objecte d'aquest treball:

- Plantejament: condicions i límits de la mateixa.

- Estratègies: accions per a dur a terme l'activitat.

- Instruments: eines i materials per a la seva execució.

- Execució: seqüenciació i temporalització.

Activitats prèvies:

- Visionament del vídeo: Los seres vivos de nuestro entorno.

De desenvolupament:

- Confecció d'un itinerari propi per als alumnes: de casa seva a l'escola.

- Estudi en profunditat d'un animal i una planta concreta del poble: colom i el plataner.

- Escollir un aspecte negatiu del poble, per exemple els excrements que deixen els cans a les voravies i cercar estratègies i plantejaments per a resoldre aquest problema.

- Sortida a una zona ajardinada del poble i estudi en profunditat de la mateixa seguint les passes següents: on està?, com és?, quins animals i plantes existeixen?, per a què serveix una zona ajardinada?, qui s'encarrega del seu manteniment i administració?, quina és la seva història?.

- De la visita al jardí podem realitzar una vertadera investigació científica damunt un aspecte determinat concret com bé podria ser el creixement de les plantes a un terrari artificial:

Plantejar el problema.

Disenyar l'experiment.

Recollida i observació.

Aparició de nous problemes.

Plantejament de la/es hipòtesi/s.

Perfeccionar de les tècniques instrumentals de mesura i observació.

Elaboració de conclusions.

- Simulació d'un debat televisiu (interpretació/representació de papers) el tema del qual seria la manca d'espais verds i de zones ajardinades.

- Cada un dels grups de treballs formats a la classe poden tenir un animal o mascota (hamster, un ocell, un peix, un rosal, un ficus, etc.) que cuidaran i mantindran al llarg de tot el curs.

- Joc de simulació i estratègia sobre l'observació i percepció del paisatge i la seva transformació. El joc bàsicament consisteix en l'anàlisi, a partir de tècniques de camp, d'un espai geogràfic determinat, una vegada conegut l'espai físic.

* De síntesi o finals:

- Exposició de tots els treballs i materials elaborats al llarg de tota la unitat temàtica (es pot convidar a tota la comunitat escolar):

La sala d'exposició serà tota l'escola.

Serà molt important elaborar fulls informatius de totes les activitats realitzades i que ara estan exposades.

Hi ha d'haver grups d'alumnes especialitzats en els diferents apartats per poder ajudar i oferir una informació addicional als visitants.

* Altres activitats relacionades amb la resta d'àrees:

- Al llarg de tota la unitat didàctica s'hauran duit a terme distintes activitats relacionades amb les àrees curriculars:

Educació artística: dibuixar, pintar, manipular, modelar, confeccionar murals i maquetes,...

Educació física: sortides, exercicis físics, passeigs, moviments, botar, caminar,...

Llengua i literatura (castellana i catalana): conversacions, debats, taules rodones, exercicis de composició, resums, esquemes, dramatitzacions, recollida i ordenació d'informació, practicar les distintes tècniques de treball...

Matemàtiques: realitzar operacions, càlculs, mesures, plantejar i resoldre problemes, emprar instruments de mesura, reconèixer elements geomètrics i topològics, orientar-se espacialment i topològicament.

8) Avaluació.

* Orientacions que s'han seguit a l'avaluació dels alumnes:

- Entendre l'avaluació com un fet continuat que ens ha de permetre l'orientació, reorientació i reforçament-adaptació dels continguts, objectius i activitats i no emprar-la merament com un element mesurador de coneixents.

- Avaluació formativa tant dels avanços intel·lectuals, com dels valors i actituds.

- Emprar distints tipus de proves i punts de referència avaluatòries: proves escrites, comunicació alumnat-alumnat i alumnat-professor, posades en comú, el debat, les assemblees, els jocs de comunicació i la participació activa, el treball individual i participatiu en grup, revisió dels quaderns de camp, participació en el disseny de proves, enquestes i mostreigs, la capacitat per consultar material bibliogràfic, les sortides i itineraris, les actituds positives respecte a la responsabilitats en tasques, el rigor en la recollida de dades i informació, la capacitat de plantejar estratègies de resolució de problemes, l'actitud crítica davant els seus fets, l'habilitat per relacionar, interrelacionar globalment les àrees de treball.

* Orientacions que s'han seguit en l'avaluació del programa:

- Coneixement del context on s'inserta el programa.
- Determinació de les necessitats.
- Objectius de les necessitats.
- Programa i desenvolupament.
- Recursos.
- Activitats.
- Temporalització.
- Avaluació, observacions i retroalimentació.

Juan C. Rincón Verdera
Professor d'EGB

LIBRERIA RIPOLL

LIBROS ANTIGUOS / GRABADOS
XILOGRAFIAS / AUTOGRAFOS.

San Miguel, 12 / Tel. (971) 72 13 55
Apartado 338 / 07002 Palma de Mallorca

BIBLIOTEQUES MUNICIPALS

Ajuntament de Palma

ESCOLA DE FORMACIÓ
EN MITJANS DIDÀCTICS

CURS PRÀCTIC D'ANIMACIÓ A LA LECTURA I D'ENQUADERNACIÓ BÀSICA

- OBJECTIU:** Aprenentatge de tècniques d'animació a la lectura i d'enquadrernació bàsica amb motiu del dia del llibre - 1992.
- DESTINATARIS:** Adreçat prioritàriament a Professors d'Educació Infantil i de 1r. Cicle d'Educació Primària.
- DIES:** 5, 6, 12, 13, 17, 19 i 20 de març, de les 18,30 a les 20,00 h.
- PROFESSORA:** *Nati de Grado*. Especialista en tècniques d'animació.
- LLOC:** Escola de Formació en Mitjans Didàctics.
- INSCRIPCIONS:** A partir de dia 5 de febrer de 9 a 14 hores a l'Escola de Formació en Mitjans Didàctics.
Telèfon: 418626
- PLACES:** 20

FORMACIÓ PERMANENT DEL PROFESSORAT

Del 17 al 19 de gener van tenir lloc a Madrid unes jornades organitzades per la Confederació de Sindicats de Treballadors de l'Ensenyament (STEs) sota el lema «La Formació del Professorat avui», en les que hi participaren 100 responsables dels diferents sindicats de la Confederació, entre ells l'STEI. Els temes de debat de les Jornades foren:

- Reforma de la LRU i nous plans d'estudis.*
- Treball docent i formació permanent.*
- Model i organització de la formació permanent.*
- Conseqüències de la vinculació de la Formació Permanent al sistema retributiu.*
- Present i futur dels CEPs.*
- MRPs, incidència i relacions amb els sindicats.*

MODEL DE FORMACIÓ PERMANENT: PLANS UNITARIS TERRITORIALS.

Des de sempre hem entès la formació permanent del professorat com un dret i un deure de tots els professionals de l'ensenyament. És per això que les Administracions educatives han de fer possible i cada un dels ensenyants l'hem d'assumir per tal de completar i ampliar la nostra formació. Ja és hora d'acabar amb el voluntarisme i exigir la FP com a part de la nostra feina. És hora, també, de potenciar un altre tipus d'activitats diferents al cursillisme existent que poc o gens canvia la pràctica escolar.

L'organització de la FP s'ha de fonamentar en l'elaboració de Plans Unitaris Territorials que, partint de les necessitats dels centres, recullin també les aportacions dels diversos col·lectius organitzats i les diverses institucions implicades.

Les Administracions educatives han de garantir que el model unitari de formació permanent tindrà el finançament suficient per desenvolupar-se. A partir de la distribució dels mitjans materials, econòmics i humans, s'ha de donar autonomia per al desenvolupament territorial a través d'unes determinades estructures, que podrien ser els CEPs, si s'aturen el intents burocratitzadors del seu funcionament i reductors de la seva autonomia.

La proposta de PLANS UNITARIS TERRITORIALS pretén ser un model de FP coherent amb els aspectes metodològics i organitzatius; un model potenciador de la participació democràtica en la dinàmica de les activitats formatives, des del seu disseny fins als processos de gestió i avaluació. Aquesta proposta hauria de girar en torn dels eixos següents:

- a) Dinamització i potenciació de l'interès del professorat pel canvi en la pràctica docent.
- b) Recolzament a la innovació.

c) Experimentació curricular.

d) Investigació escolar encaminada a canalitzar les aportacions dels mateixos professors.

Aquesta proposta de model de FP xoca amb la línia del model emergent que el MEC està afavorint. Sembla que han optat per uns CEPs directament depenents de l'Administració a través de les UPEs, amb un personal fix quasi desvinculat de la docència directa, una direcció pseudo-professionalitzada, amb uns programes de FP fortament centralitzats, deslligats de la innovació pedagògica i avaluats per agents externs a la xarxa de formació.

Els recents acords sobre el nou sistema retributiu per als funcionaris docents han introduït un nou element que compromet el futur de la formació permanent: la seva millora retributiva.

Aquesta filosofia, defensada ferventment per les Administracions educatives i alguns Sindicats, implica la consideració de la FP com una bossa d'hores de treball que, independentment de criteris d'eficiència en la transformació de la pràctica docent, servirà per justificar davant la societat una millora retributiva del professorat, tancant així la reivindicació històrica a l'homologació retributiva i el reconeixement social del treball docent. (Tantes hores de formació -100 hores- com a requisits per cobrar un plus salarial -cada 6 anys).

Ens preocupa aquesta passa qualitativa que s'ha donat, ja que sembla que s'ha oblidat que la formació és un dret de tots els docents i que, per poder parlar de deures, s'han de donar les condicions laborals que permetin garantir aquesta formació amb un mínim de qualitat i en igualtat d'oportunitats.

Conclusions de les Jornades.

S'intenta fer recaure sobre el professorat la responsabilitat de l'èxit o el fracàs de la Reforma com si no depengués també d'altres elements com: reducció d'alumnes per aula, reducció i flexibilització d'horaris lectius, formació d'equips docents, i fonamentalment d'una estimulació constant del professorat que no creim que s'aconsegueixi introduint una major diversitat salarial.

Pensem, en definitiva, que ser docent significa un conjunt de treballs lectius i no lectius entre els que es troben tant la feina a l'aula com la reflexió sobre la pràctica, i per tant, el conjunt d'accions que denominam formació permanent i renovació pedagògica del professorat. A aquest docent, com a treballador de l'ensenyament, l'Administració li assigna un sou i unes condicions de treball que li haurien de permetre desenvolupar dignament la seva professió.

Només un model d'organització de la formació permanent del professorat que tenguí com a eix bàsic la qualitat de la feina ben feta, canviant i millorant les nostres actuacions professionals, la nostra pràctica docent individual i col·lectiva, podrà fer possible -més enllà dels discursos oficials i tecnocràtics- la Reforma del Sistema Educatiu.

Biel CALDENTEY RAMOS

Membre del Consell Escolar d'Estat.

Entre les conclusions més destacades d'aquestes jornades destaquem:

1r.- La constatació de l'existència d'una sèrie de mesures i plantejaments que s'estan desenvolupant des del MEC i altres Administracions educatives que resulten incoherents amb el model de formació que diuen que defensen i amb el perfil del professorat que fa falta per a impulsar la Reforma educativa.

En aquest sentit els STEs han elaborat les alternatives proposades i les reivindicacions concretes a plantejar per a impulsar un model de formació que serveixi per assolir els objectius que ha de perseguir una Reforma educativa de qualitat en un sentit progressista.

2n.- **La denúncia de l'actitud discriminatòria i illegal del Ministeri d'Educació en impedir la participació d'una organització representativa del professorat, la Confederació d'STEs, en les Comissions Provincials on es planifica la Formació Permanent en base al fet de no haver signat l'Acord entre el MEC i tres Sindicats el 20 de juny.** Els STEs realitzaran totes les accions legals i de denúncia per a exigir el reconeixement d'un dret sindical bàsic.

3r.- Proposar al conjunt dels Sindicats, MRPs i a la resta d'organitzacions educatives (de pares/mares i estudiants) que lluiten per avançar en el model d'Escola Pública, la realització d'activitats conjuntes de debat i reflexió sobre temes importants que afecten al futur del servei públic educatiu (participació, formació del professorat, objectius de la Reforma, etc.).

4t.- Valorar la necessitat de garantir un model de CEPs autònoms; descentralitzats, democràtics i vinculats a les necessitats del Centres i dels Col·lectius Pedagògics per a impulsar uns plans coherents de formació permanent del professorat on hi participin totes les institucions implicades.

5è.- Reconèixer el paper destacat desenvolupat pels MRPs com a plataformes unitàries per a impulsar la renovació de l'escola i elaborar alternatives educatives progressistes. Per això els STEs reafirmen el seu compromís de suport i potenciament d'aquests col·lectius amb el màxim respecte de la seva autonomia, alhora que seguirem exigint a totes les Administracions educatives els mitjans necessaris perquè els MRPs puguin dur a terme llur important tasca, així com que se'ls reconegui la seva presència en tots els àmbits de participació i de planificació de la formació.

6è.- Reivindicar com a Confederació d'STEs a totes les Administracions educatives les condicions laborals necessàries perquè es pugui generalitzar una formació permanent de qualitat que no provoqui discriminacions, individualisme i competitivitat entre el professorat com s'està donant ara en vincular la formació amb el sistema retributiu.

Madrid, 30 de gener de 1992.

Sr. Director del CEP de Palma.
C. Gregorio Marañón, s/n
Palma.

El Claustre de professors de l'EA de son Canals, vol manifestar la seva perplexitat i indignació davant la negativa, per part del CEP, de concedir el Curs de Formació Bàsica en Mitjans Informàtics per a Educació d'Adults, ja que, com vàrem explicar al seu moment, és una necessitat prioritària detectada per tots el membres del Claustre d'aquest Centre, vàrem presentar pressupost econòmic, i consideram que les necessitats formatives dels educadors d'adults, encara que són específiques, han de ser tengudes en compte pel CEP.

Per altra part, pensam que les decisions a l'hora d'aprovar projectes haurien de ser més conseqüents amb les declaracions del Director Provincial a l'acte de presentació del «Pla provincial de Formació del Professorat curs 1991/92», quan diu que aquest pla recull les necessitats exposades pel personal docent i que a tal fi es destinen 300 milions de pessetes.

Nosaltres, per ara, no ens sentim afluïts.

11 firmes.

**Amb el present
número de
PISSARRA tots
els afiliats a
l'STEI
rebeu el vostre nou
carnet**

Butlleta de subscripció a *PISSARRA*¹

Nom: Adreça:
número: pis: C.P.: Població: Tel:

Se subscriu a *PISSARRA* al preu anual de 1 200 PTA que abona mitjançant:

taló bancari o gir postal a nom de l'STEI
càrrec al compte bancari o d'estalvi?

(¹) Els afiliats a l'STEI reben *PISSARRA* de franc.

(²) En aquest cas heu d'emplenar l'ordre bancària.

ORDRE DE DOMICILIACIÓ BANCÀRIA

Caixa/Banc: Nom del titular:
Agència/Oficina: Adreça:
Població: Població:
Núm de compte o llibreta: Codi postal: Tel:

Sr. director:

Sou pregat d'atendre a partir d'aquesta data i fins a nou avís els rebuts que us presentarà el **Sindicat de Treballadors de l'Ensenyança de les Illes (STEI)** amb càrrec al meu compte corrent o llibreta indicada.

..... de de 199
(signatura)

EL PUEBLO, MAESTRO DE SÍ MISMO: Nicaragua, etapa 1979-1990.

1.- El pueblo maestro de sí mismo.

Después de más de 40 años de opresión, explotación, humillación, de sufrir todos los vejámenes habidos y por haber, de andar a tientas, organizarse clandestinamente, reuniones secretas, tirar panfletos, pintar paredes con gritos de libertad, donde ser joven era un delito, y que poco a poco el pueblo fuera despertando y se diera cuenta que había un grupo de jóvenes dispuestos a tirar al tirano y a sus secuaces; después de experiencias tan gordas en plena juventud, adolescencia o niñez al presenciar asesinatos de padres, hermanos y demás familiares a manos de la guardia somocista, no poder organizarse libremente, ya que nos acusaban de comunistas, donde si anochecías, no tenías seguro que amanecerías con vida. Y por fin el amanecer deja de ser una tentación el 19 de julio de 1979, el triunfo de la Revolución Popular Sandinista conducida por la vanguardia: Frente Sandinista de Liberación Nacional (FSLN).

La Junta de Gobierno de Reconstrucción Nacional, recibió las riendas del gobierno, y se encontró con cero para comenzar, pero los pueblos amigos ya estaban enterados de que necesitábamos una mano, y es así que entre éstos presenciamos como de nuestro queridísimo pueblo cubano llegaban medicinas, ropas, alimentos y el contingente de 200 médicos para atender la salud del pueblo.

Se respiraba en las calles alegría, libertad, ya los niños podían jugar y correr en la calle, no tenían miedo de nada, no huían como palomitas asustadas al mirar un grupo armado, el verde olivo militar, sinó que ahora se acercaban a los jóvenes sandinistas, tocaban sus armas, sabían que eran los fusiles libertarios, conversaban, les hacían preguntas, los admiraban; y los jóvenes militares les acarician, rien y juegan con ellos, les brindan confianza y seguridad. Y aquí recordamos las palabras del comandante Tomás Borge: «No se puede ser revolucionario sin ternura en los ojos y en las manos, sin amor a los pobres y a los niños».

En esta guerra de liberación que dejó como saldo más de 300.000 muertos y 100.000 heridos, miles de huérfanos, la destrucción de enormes cantidades de campos de cultivo y de viviendas, debido al bombardeo indiscriminado ordenado por Somoza. Debíamos de comenzar a reconstruir el país y hacer mejoras sociales para todo el pueblo.

2.- Tareas y conquistas: alfabetización.

La herencia dejada por la dictadura de más del 50 % de analfabetos, ni restos de material didáctico, una poca cantidad de maestros, infraestructura escasa, y por otro lado, un programa histórico del FSLN que contempla la erradicación del alfabetismo.

El pueblo no se hizo esperar, el pueblo alfabetiza al pueblo, o sea que se involucraron en esta grandiosa tarea, maestros, médicos, amas de casa, estudiantes, obreros en

general, para impartir clases en el campo y en la ciudad.

Niños desde los trece años de edad se sumaron a la Campaña Nacional de Alfabetización (C.N.A.) y fueron al campo a identificarse con el campesino y su pobreza, a comer arroz, frijoles, o tortillas con sal a diario, a convivir con los mosquitos, moscas, caballos, vacas, burros y cuanto animal hay; a aprender a cultivar la tierra, sudar en los ratos libres labrando la huerta, el bailar, cantar y vestir como el campesino. Fue un APRENDER-APRENDER, ENSEÑAR-ENSEÑAR.

Fueron 5 meses, los cuales a veces parecían siglos, otras segundos; saber que teníamos que regresar a la ciudad y no tener deseo alguno, porque nos habíamos enamorado del campo y de su gente. El regreso fue muy sentimental, besos, abrazos, lágrimas y hasta luego entre hermanos, regresar a casa llevando entre manos un chompipe, un chanco, una gallina, un loro, y lo mejor: habiendo dejado una familia más, queriendo a la patria, amando la REVOLUCIÓN.

Portábamos una cartilla para el alfabetizador y una para cada uno de los alfabetizandos, que fueron preparadas en Nicaragua e impresas en Costa Rica, titulada «El amanecer del pueblo», así también pizarras plásticas, tizas blancas, cuadernos de trabajo para los alumnos, lápices de carbón; y como uniforme personal: pantalón de lona azul o gris, cotona de algodón gris y al lado izquierdo parte superior de ésta, una insignia con el logotipo de la cruzada, botas altas, de hule o cuero, para atravesar los ríos, caminar en el lodo, para evitar piquetes de serpientes, y una lámpara Coleman para alumbrar las casas donde impartíamos las clases, y que la mayoría de alfabetizandos las prefería por la tardecita o noche por su trabajo.

3.- Participación de los maestros en la C.N.A.

Primeramente recibimos talleres de capacitación, y luego los impartimos para estar todos preparados. Como maestros sindicalistas, ANDENISTAS, nos dispusimos a enfrentarnos al reto que se nos planteaba; nos desplazamos en todo el territorio nacional como técnicos de una zona, municipio, o de una escuadra en la ciudad o campo, brindábamos el asesoramiento pedagógico requerido por los alfabetizadores, y en la mayoría de los casos siendo alfabetizadores a la vez, compartiendo todo lo que llegaba a nuestras manos, hasta un pedazo de pan con el hermano del campo.

Cada mes, por lo general, llegaban familiares portando algún alimento, y otros nunca recibimos visitas por lo lejos que estábamos y la dificultad de acceso.

También, una vez al mes, bajábamos todos los maestros al poblado más cercano, para entregar estadísticas de avance, analizar logros, dificultades y proponernos alternativas de solución, y sobre todo para darnos ánimo y poder continuar.

El 23 de agosto de 1980, después de 5 meses, declaramos: «NICARAGUA TERRITORIO LIBRE DE ANALFABETISMO».

No creo que es redundar, al mencionar una vez más a nuestros queridísimos hermanos cubanos, que en la insurrección cultural que realizamos, también se apuntaron 300 de sus maestros, por la experiencia que en este campo poseen, trabajando hombro a hombro con nosotros.

No podíamos dormirnos en los laureles y decir hasta aquí, por lo cual continuamos organizando los Colectivos de Educación Popular (C.E.P.), atendiendo a los alfabetizados en diferentes niveles. En los años 85-87 se decayó un poco, debido a la persecución tenaz por los contrarrevolucionarios hacia los maestros y cuanta persona ejercía este papel.

4.- Transformación educativa.

La expansión educativa aumentó de 500.000 hasta más de 1.000.000, ya en 1985 una tercera parte de la población estaba escolarizada en varias modalidades de la enseñanza.

Las mayores exigencias de la transformación educativa, recaían en nosotros los maestros, con excelentes cualidades pedagógicas, como una conciencia política e ideológica, y que fuésemos capaces de transmitirla a nuestros alumnos.

El número de maestros aumentó desde 12.706 hasta 33.503, de 1978 a 1990, y para su profesionalización se pusieron en marcha programas tanto para maestros de primaria como de secundaria. Los de primaria asistían de 1 a 3 años a clases a las cabeceras regionales, y más tarde a las departamentales, por el transporte, los que impartían los cursos debían por lo tanto desplazarse hasta dichos lugares; así también para completar su preparación recibían cursos intensivos en tiempo de vacaciones. Los de secundaria recibían cursos de 5 a 6 años en las universidades, hasta obtener la licenciatura en una rama de la educación.

En 1984 y 1985 se formaron 2 contingentes de 1500 y 2000 jóvenes, para recibir curso intensivo para preparación de maestros, por 5 meses, en Cuba.

5.- Transformación curricular.

Se crearon los Talleres de Evaluación, Programación y Capacitación Educativa

(T.E.P.C.E.), con el objetivo de que cada maestro participara exponiendo sus ideas con respecto a contenidos, objetivos, actividades, como preparar material didáctico aprovechando piedras, palos, la tuza y el olote del maíz, y cuanto material del medio podíamos captar, para el buen desarrollo y asequibilidad de las clases.

Hasta 1990, habíamos llegado a poner en marcha las transformaciones educativas hasta el 10º grado de preuniversitario. Hicimos a un lado los programas esquemáticos, por una metodología activa, que los educandos fueron sujetos y no objetos, anexando nuevos conocimientos, siendo flexibles, y permitiendo desde luego la creatividad del maestro, de acuerdo al sector o población donde se desempeñara; todo esto dirigido por nuestro movimiento pedagógico.

6.- La gran consulta nacional.

Con el objetivo de definir los Fines, Objetivos y Principios de la nueva Educación, asumimos la segunda tarea en 1981, nos movilizamos haciendo encuestas, asambleas, reuniones, exposiciones, y de esta forma que el pueblo, los padres de familia, expresaran sus aportes para definir la nueva filosofía educativa.

Participamos cerca de 50.000 personas, a través de múltiples respuestas que treinta organizaciones de todo el país, dieron el amplio formulario de 55 preguntas propuestas por el Ministerio de Educación.

Dentro de los «fines», mencionaré el siguiente: «Formar plena e integralmente la personalidad del hombre

nuevo, permanentemente en construcción, apto para promover y contribuir al proceso de transformación que edifica día a día la nueva sociedad».

De los «Objetivos generales»: Formar a los educandos en y para el trabajo creador y desarrollar en ellos la conciencia del valor económico, social y cultural del trabajo productivo y del papel fundamental de los trabajadores en la construcción de la nueva sociedad y de la importancia formativa del trabajo productivo, que permita superar la contradicción teoría-práctica, trabajo intelectual-trabajo manual.

Para el logro de los Fines y Objetivos, la educación se rige por «principios», dentro de ellos menciono el siguiente: «La educación en Nicaragua estará en función de servir a la solución de grandes problemas económicos y sociales, estableciendo un vínculo directo con la vida e historia de nuestro pueblo».

También participamos en el levantamiento de cosechas como el café y algodón. El cuidado y mejoramiento de las plantas físicas de los centros de estudio, miles de horas de trabajo voluntario.

7.- Asociación Nacional de Educadores de Nicaragua (A.N.D.E.N.).

El primer sindicato de maestros de Nicaragua se fundó el 12 de Agosto de 1946, y sus principales ejes de la lucha fueron: el salario y la organización sindical. El 8 de marzo de 1974, se funda la Federación Sindical de Maestros de Nicaragua (F.S.M.N.), dentro de sus planes se contemplaba: aumento salarial, fundación de casas del maestro a nivel nacional, revisión de pensiones a jubilados, participación en mejoramiento de libros y programas de estudio. Se enfrentaron a la dura represión de la dictadura, como cancelaciones de plazas de trabajo masivas, masacres en manifestaciones, y en los locales que hacían de casa del maestro.

El 4 de febrero de 1978 se funda A.N.D.E.N., asumiendo la vanguardia de lucha del magisterio nacional. Hasta agosto de 1990, 21.823 educadores estaban organizados en nuestro sindicato, lo que representa un 63 % de afiliación, un 80 % eran mujeres.

8.- Logros.

* Impulsamos la creación de 9 escuelas normales, o de preparación de maestros.

* Obtención del título idóneo para maestros no graduados con más de 25 años de servicio.

* Mejoría puntual en tabla de aplicación de antigüedad.

* Iniciativas en defensa del salario real.

* Impulsamos el desarrollo de la Empresa de Prestaciones Económicas de los Trabajadores de la Educación (E.P.E.T.E.).

* También, de acuerdo con el Gobierno, logramos

institucionalizar la entrega del paquete alimenticio A.F.A. (azúcar, frijoles y arroz).

* Revalorización de pensiones para los jubilados y que se les entregara el paquete alimenticio cada mes, como también que se les diera una cantidad de dinero correspondiente a sus años de servicio.

* El transporte gratuito para los maestros que estaban en algunas regiones alejadas y en las ciudades más pobladas.

* Subsidio del 100 %, para gastos de exámenes visuales y lentes.

* Asignación de lotes de viviendas y materiales para su construcción.

* Material educativo para cada maestro como para sus hijos.

* Becas-salario, cada mes el maestro recibía su salario para gastos personales, y la beca le cubría pagos de matrícula, textos, transporte y todo el material educativo a necesitar, como la alimentación. Estas becas fueron tanto a nivel nacional como en el extranjero.

* En salud, el chequeo y asistencia médica, esto en cada municipio, zona y región, los dirigentes del sindicato establecían coordinación con los responsables del Ministerio de Salud.

* Tareas y programas de orientación vocacional, Formación Profesional, Escuelas a padres, etc.

* Convenio Colectivo, fue una gran conquista, que representa la negociación y renegociación en favor de nuestros intereses, es un documento de lucha.

* Constituimos la Asamblea de Cuadros en sus niveles nacional, regional y de las filiales para contribuir a dinamizar el trabajo de dirección de nuestra organización.

9.- Quinto Congreso de A.N.D.E.N.

Enfrentando una nueva etapa, con condiciones muy diferentes, que nos exigen un mayor esfuerzo, trabajo, disposición, firmeza y lucha por los nuevos retos que ya están planteados, en Agosto de 1990 celebramos nuestro Quinto Congreso bajo el lema «SÓLO LA UNIDAD NOS HARÁ FUERTES Y RESPETADOS», y en memoria de más de 500 maestros caídos, durante todos estos años, por la guerra de agresión. En los días de análisis de documentos que fueron preparados en la base, surgió el plan de lucha para el período 1990-1992, entre los puntos están:

* Defender el derecho al trabajo y a la estabilidad laboral de todos los trabajadores de la educación.

* Luchar por el salario mínimo de U.S. \$200, y sobre esta base la reclasificación de cargos.

* Exigir en todos los niveles el fiel cumplimiento de nuestro Convenio Colectivo, que establece el derecho de los trabajadores a la gestión, participación, fuero sindical, antigüedad, zonaje, etc.

* Que los trabajadores de la educación sean jubilados

con el 100 % del salario devengado en el último cargo desempeñado.

* Demandar que el gobierno eleve el presupuesto para educación.

* Hacer efectivo el proceso de descentralización de las diferentes instancias administrativas del Ministerio de Educación.

* Mejoramiento de atención en la salud.

* Beligerancia en la definición e implementación de una verdadera política de cuadros, y la aplicación sistemática de estímulos morales y materiales, que reconozcan a los trabajadores su eficiencia y responsabilidad.

* Defender la vigencia de los postulados constitucionales sobre educación y los Fines, objetivos y Principios de la Nueva Educación.

* Demandar ejecución de Plan Emergente que asegure la profesionalización a corto plazo de los maestros no graduados, asegurando atención de docentes de educación especial y pre-escolar. Y que esta superación metodológica y científico-técnica priorice a los trabajadores de zonas alejadas.

* Redefinir el perfil del Movimiento Pedagógico, convirtiéndolo en un proyecto alternativo en función de participar beligerante y organizadamente en defensa y preservación de las conquistas alcanzadas, como en la implementación de alternativas pedagógicas que fortalezcan el proceso de Enseñanza-aprendizaje.

* Impulsar la realización de Primer Congreso Nacional de Educación.

* Demandar que se continúe impulsando planes contra el analfabetismo y de continuidad de la educación de adultos, así como la batalla por el cuarto grado.

* Defender la autonomía universitaria, en el marco de su ley orgánica.

* Luchar por el avance y profundización de programa Bilingüe-Intercultural en la Costa Atlántica.

* Apoyar la lucha por la defensa de nuestro medio ambiente y recursos naturales, como el demandar la incorporación de contenidos educativos en los programas de estudio.

* Luchar por la libertad sindical, efectiva y permanente capacitación.

* Continuar fortaleciendo y ampliando nuestras relaciones nacionales e internacionales con organizaciones homólogas y diversos organismos, para aunar esfuerzos en lucha por intereses comunes.

* Fortalecer relación con movimiento estudiantil y sindical, y particularmente con los padres de familia.

* Desarrollar labor persuasiva que asegure la afiliación consciente a nuestra organización.

* Impulsar acciones deportivas, recreativas y culturales.

* Aprobación de nuevo código de trabajo.

10.- Algunos cambios con la nueva situación.

En el mes de abril de 1990, la presidencia de nuestro país es asumida por un gobierno de corte derechista, se inician cambios regresivos, que nos lesionan, y que pretenden hacer borrar las conquistas alcanzadas desde el triunfo de la Revolución, esta nueva coyuntura política conlleva graves consecuencias negativas en el aspecto democrático y científico de la educación, en la falta de respeto a los derechos políticos y laborales de los trabajadores de la educación.

Hasta Agosto de 1990 se registraron 420 compañeros nuestros afectados en sus puestos de trabajo, de éstos 60 fueron despedidos indirectamente al ser reubicados en escuelas lejanas del lugar donde habitan, o en responsabilidades que no corresponden con su especialización, la calificación o experiencia acumulada.

Otro de los atropellos por las nuevas autoridades es el incumplimiento de nuestro Convenio Colectivo, pretenden así, quitarnos el derecho a participar en la gestión educativa, al hacer sus planteamientos de política educativa desde una oficina, cambiando programas y libros de textos de colectivos de autores nacionales, por colección inconulta titulada «Azul y Blanco».

Dentro de sus planes para el año 1991, el Ministerio de Educación tenía previsto el cierre de muchas escuelas, lo que de hecho conlleva el cancelamiento de cerca de 2.000 educadores, todo esto alegando crisis económica.

En el año 1990, el gobierno a través del Ministerio de Educación, y de campañas en el diario LA PRENSA (propiedad de la actual Presidenta), pretendían desconocer la Cruzada Nacional de Educación (C.N.A.), como uno de los hechos culturales más trascendentales del pueblo. Esto, en el marco del décimo aniversario de la C.N.A., en el mes de Agosto.

11.- Respuesta de los educadores.

Ante todo lo anteriormente señalado, los maestros ANDENISTAS nos pronunciamos a través de todos los medios de comunicación, así también realizamos asambleas con estudiantes, padres de familia y población en general.

También, aglutinados en el Frente Nacional de Trabajadores (F.N.T.) trazamos los planes de lucha conjunta: movilizaciones, cartas, panfletos, etc.

Nuestra situación no era diferente de otros sectores como salud, industria, trabajadores de la construcción y obreros en general; en el mes de julio de 1990 se generalizó una huelga por todo el país.

Así también, elevamos denuncias ante los organismos internacionales, sobre la violación de los derechos sindicales, gremiales y humanos por parte de las autoridades superiores del gobierno y en particular del Ministerio de educación.

12. Conclusión.

Hay muchísimas cosas que decir, pero creo que con lo ya expuesto el lector tendrá una clara visión de lo ocurrido en 10 años de gobierno del Frente Sandinista de Liberación Nacional; por primera vez en la historia de nuestro país, los maestros obtuvimos grandes logros y avances cualitativos y cuantitativos, soportando una guerra de agresión, que nos fue impuesta para destruir la Revolución. En esta etapa fuimos tomados en cuenta con voz y voto.

Los maestros ANDENISTAS, hoy más que nunca decimos: «POR ESOS MUERTOS, NUESTROS MUERTOS, JURAMOS DEFENDER LA VICTORIA», «DADO EL PRIMER PASO NO PARAREMOS DE ANDAR JAMÁS», «SÓLO LA UNIDAD NOS HARÁ FUERTES Y RESPETADOS».

Mercedes UBAU FLORES.

Profesora Nicaragüense.

Secretaría Municipal de ANDEN, del Municipio de Palacagüina, Región Primera «Las Segovias».

RESSENYES DE LA BIBLIOGRAFIA REBUDA.

SANTIUSTE VERMEJO, Víctor. Hijos con problemas de lenguaje?. Ediciones CEAC. Col·lecció Cúpula/Respuestas. Barcelona 1991.

MAZA GOMEZ, Carlos. Multiplicar y dividir. A través de la resolución de problemas. Ed. Aprendizaje-Visor. Madrid 1991.

LLORENS MOLINA, Juan Antonio. Comenzando a aprender química. Resolución de problemas. Ed. Aprendizaje-Visor. Madrid. 1991.

SAEGESSES, Françoise. Los juegos de simulación en la escuela. Manual para la construcción y utilización de juegos y ejercicios de simulación en la escuela. Ed. Aprendizaje-Visor. Madrid 1991.

FREDERIK, A. i TAYLOR, D. Los padres y la lectura. Un programa de trabajo. Ed. Aprendizaje-Visor. Madrid 1991.

GAGNE, Ellen D. La psicología cognitiva del aprendizaje escolar. Ed. Aprendizaje-Visor. Madrid 1991.

ETTELT, Vera. Animales modelados con arcilla. Ed. CEAC. Col·lecció Hobby Infantil. Barcelona 1991.

THALHEIM, Yvonne i NADOLNY, Harald. Máscaras divertidas. Ed. CEAC. Col·lecció Hobby Infantil. Barcelona 1991.

ANTON, R. del Mar i GARCIA, Almudena. Aprender jugando. Niños de 4 años. Actividades para desarrollar la destreza manual y el lenguaje. Ed. CEAC. Barcelona 1991.

ANTON, R. del Mar i GARCIA, Almudena. Aprender jugando. Niños de 5 años. Actividades para desarrollar la destreza manual y el lenguaje. Ed. CEAC. Barcelona 1991.

GASCON BAQUERO, Ma Carmen. La radio en la educación no formal. Ed. CEAC. Col·lecció Pedagogía Social. Barcelona 1991.

BELTRAN DE TENA, Rosario. Cómo diseñar la evaluación en el Proyecto de Centro. Ed. Escuela Española, S.A. Madrid 1991.

SECADURA, Tomás i MARTIN, Eutiquio. La gestión económica de un Centro de EGB y su tratamiento informático. Ed. Escuela Española, S.A. Madrid 1991.

MADRAZGO SALVADOR, Julio. El profesor y el autoconcepto de sus alumnos. Ed. Escuela Española, S.A. Madrid 1991.

VALLES ARANDIGA, Antonio. Como corregir errores de inversión de sílabas. Ed. Escuela Española, S.A. Madrid 1991.

CALSINA, Carmen. Ejercicios para el aprendizaje lector. Tercer volumen. Ed. Escuela Española, S.A. Madrid 1991.

COLECTIVO HARIMAGUADA. Educación sexual en la escuela. Libro del alumno. Ed. PCE-Universidad de Salamanca. Col·lecció Documentos Didácticos núm. 128/1. Salamanca 1991.

COLECTIVO HARIMAGUADA. Educación sexual en la escuela. Libro del profesor. Ed. PCE-Universidad de Salamanca. Col·lecció Documentos Didácticos núm. 128/1. Salamanca 1991.

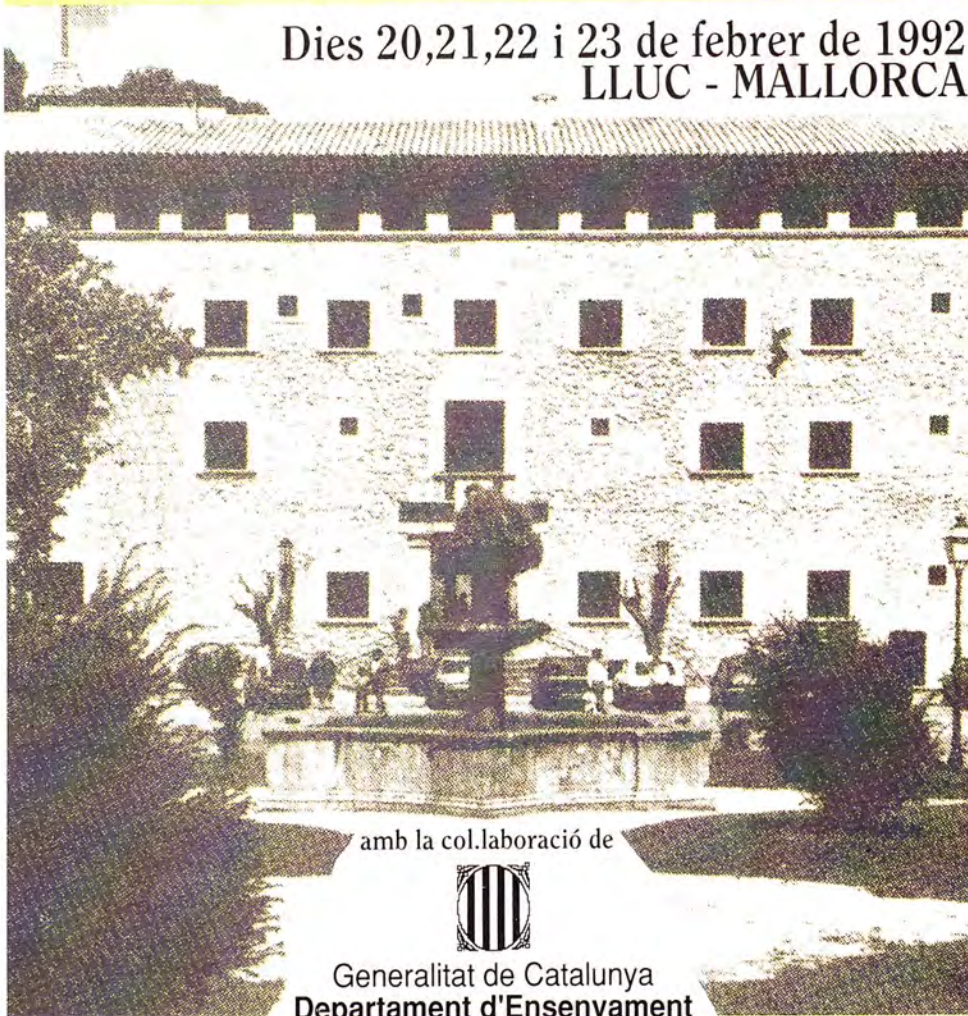
GUIX. L'ensenyament de les ciències. Elements d'acció educativa núm. 168. Octubre 1991. Guix. Barcelona

CANALS, Joaquim. El temps que farà. Suplement de la revista Guix. Guix dos, núm. 9. Material fotocopiable. Barcelona, octubre 1991.

INTERCANVIS PEDAGÒGICS DELS PAÏSOS DE PARLA CATALANA

IV TROBADA DE PROFESSORS DE LLENGUA CATALANA

Dies 20,21,22 i 23 de febrer de 1992
LLUC - MALLORCA

amb la col.laboració de

Generalitat de Catalunya
Departament d'Ensenyament

DIRECCIÓ GENERAL D'EDUCACIÓ

**CONSELLERIA DE CULTURA, EDUCACIÓ I ESPORTS
GOVERN BALEAR**